

НЕТМАН

НЕТМАН ГЕТЬМАН

*Życzę sobie śmierci tak słodkiej dla wiary świętej,
dla ojczyzny (...) niech trumna przykryta będzie
szkardlatem, na znak wylania krwi dla Rzeczy-
spolitej, a to nie dla chwały żadnej, lecz dla pamiętki
i dla pobudki drugim do cnoty.*

Z testamentu Stanisława Żółkiewskiego, 12 stycznia 1606

*I wish for a death so sweet, for the holy faith, for
the motherland (...) let the coffin be covered with
scarlet, as a sign of the shedding of blood for the
Republic, and not as a boast, but for the sake of
remembrance and for the motivation of others to
virtue.*

From the last will and testament of Stanisław Żółkiewski,
January 12, 1606

*Бажаю собі смерті настільки солодкої за святу
віру, за Вітчизну (...) нехай покриється труна
кольором червоним, як знак пролітої крові за
Річ Посполиту, і не для похвали ніякої, але до
пам'ятання і до спонукування інших до цноти.*

В заповіту Станіслава Жолкевського, 12 січня 1606 р.

Portrait of Stanisław Żółkiewski,
after Giovanni Stanetti, 16th century, in the National Museum in Kraków

Portrait of Stanisław Żółkiewski,
after Giovanni Stanetti, 16th century, National Museum in Kraków

Portrait of Stanisław Żółkiewski,
after Giovanni Stanetti, 16th century, National Museum in Kraków

Міжцянэ арганізацыя ў рамках акадэміі Рікі
Нетмані «Нетмані» «Нетмані» (1547-1606)
у спецыялізацыі гісторыі і культуры.
The activities in the area of the activities of the
Netman Academy «Netman» (1547-1606)
in the field of history and culture.

Нацыянальна арганізацыя ў рамках акадэміі Рэчы
Паспалітай «Нетмані» «Нетмані» (1547-1606) па
напрамку гісторыі і культуры.
National organization in the area of the activities of the
Netman Academy «Netman» (1547-1606) in the
field of history and culture.

Народны
Інстытут
Польска

Национальный
Институт
Польской
Культуры

Министерство
Культуры
и Нацыянальнай
спадчыны

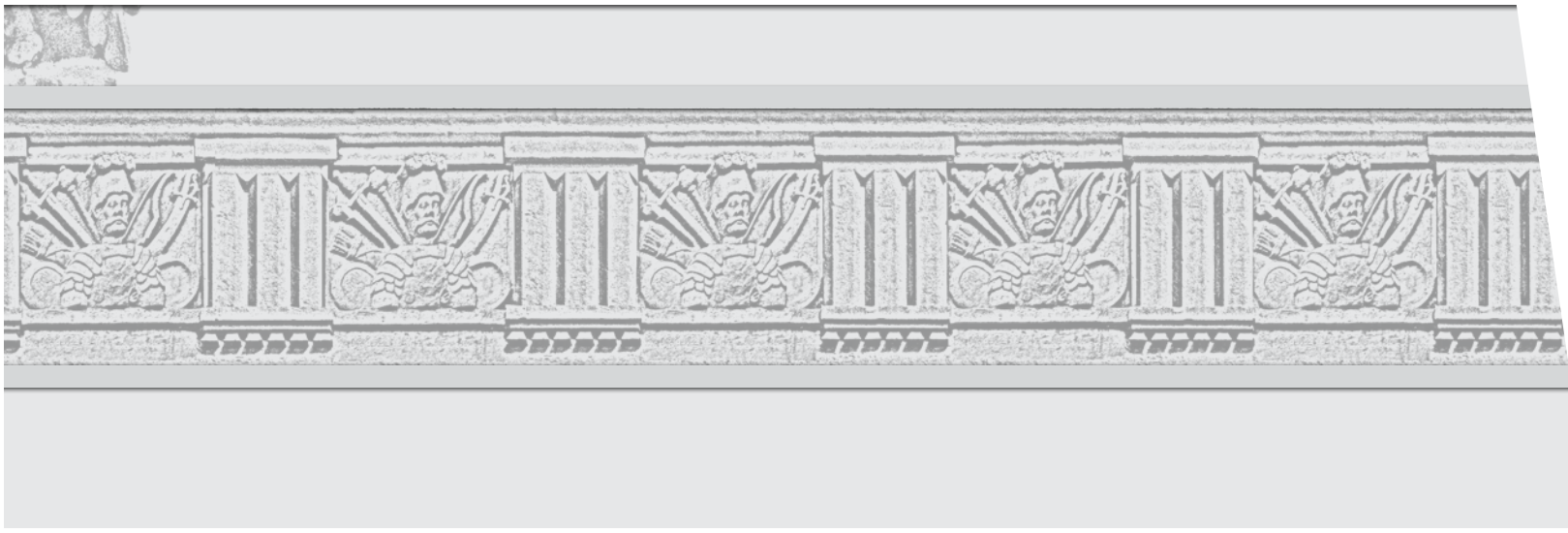
Рэспубліка
Польска

Культурнае
Міністэрства
Польска

Міністэрства
Культуры
і Нацыянальнай
спадчыны

Plata nagrobna Stanisława Żółkiewskiego, obra protyżoga hetmana Jan. 1588, katedra archidiecezjalna Włocławek, Najświętszy Sakrament, Między Wester i Lewite

Tombeau of Stanisław Żółkiewski, the figure between a Gothic (L) 1588, Archidiecezjalna Katedra of the Assumption of the Blessed Virgin Mary in Włocławek

Могила воєводи Станіслава Жолкевського, рельєф найближчого герцога Яна (ліворуч) 1588 р. Архідієцезіяльний Собор Святої Марії Покрови в Влоцлавку

Nagrobek Stanisława Żółkiewskiego i jego syna Jana w przedsionku w Żółkwi, rok 1628 r.

Tombeau of Stanisław Żółkiewski and his son Jan in the vestibule Church of St. John the Baptist

Нагробок Станіслава Жолкевського і його сина Яна у Жолківській церкві

Portrait Stanisława Żółkiewskiego, około 1600 r., Muzeum im. Hetmana w Warszawie

Portrait of Stanisław Żółkiewski, before 1600, Muzeum Narodowe w Warszawie

Портрет Станіслава Жолкевського, серед 1600-х років, Музей ім. Гетьмана в Варшаві

Stanisław Żółkiewski pod sztandarem, ilustracja z książki Władysława Anielewicza „Dziwy Polski w dwadzieścia lat wojny z Moskwą”, 1883, Polska

Stanisław Żółkiewski, batalion sztandaru, ilustracja z książki Władysława Anielewicza „Dziwy Polski w dwadzieścia lat wojny z Moskwą”, 1883, Polska

«Батальйон прапорний Станіслав Жолкевський під прапором», ілюстрація з книги Владислава Аніелевіча «Дивні Польщі в двадцять років війни з Москвою», 1883 р., Польща

STANISŁAW ŻÓŁKIEWSKI (1547–1620)

Stanisław Żółkiewski – polityk, literat, prawnik, obywatel, wódz. Miejsce w pantheonie narodowych bohaterów zapewniły mu wielkie militarne triumfy i zajęcie Moskwy, jak i śmierć na polu bitwy. Pamięć o wodzu i rycerzu bez sławy przetrwała w pamięci potomnych. Jak Szymon Starowolski w dziele *Sarmatae bellatores* pisał o Żółkiewskim: „sława i chwala jego czynów nigdy nie dozna zapomnienia”. W czasie zabójstwa Żółkiewski symbolizował niezgdyśniętą wielkość Polski, ale i polityczną mądrość obywatelską. Wybitny polski historyk Tadeusz Korzon charakteryzował go jako „najdzielniejszego i najmądrszego z Polaków, jacy żyli w ciągu dwóch z górą stuleci, od czasów Zygmunta Augusta aż do Kościuszki”.

STANISŁAW ŻÓŁKIEWSKI (1547–1620)

Stanisław Żółkiewski – polityk, pisarz, obywatel, przywódca. Jego miejsce w pantheonie bohaterów narodowych zostało zapewniowane wielkimi wojskowymi sukcesami i zajęciem Moskwy, a także śmiercią na polu bitwy. Pamięć o wodzu i rycerzu przetrwała w pamięci potomnych. Jak Szymon Starowolski pisał o Żółkiewskim w dziele *Sarmatae bellatores*: „sława i chwala jego czynów nigdy nie dozna zapomnienia”. W czasie zabójstwa Żółkiewski symbolizował niezgdyśniętą wielkość Polski, ale i polityczną mądrość obywatelską. Wybitny polski historyk Tadeusz Korzon charakteryzował go jako „najdzielniejszego i najmądrszego z Polaków, jacy żyli w ciągu dwóch z górą stuleci, od czasów Zygmunta Augusta do Kościuszki”.

СТАНІСЛАВ ЖОЛКЕВСЬКИЙ (1547–1620)

Станіслав Жолкевський – політик, письменник, державний діяч, полководець. Місце в пантеоні національних героїв йому забезпечили великі військові перемоги та взяття Москви, а також смерть, яку зустрів на полі бою. Пам'ять про великого полководця і лицаря збереглася в пам'яті нащадків. Як писав про Жолкевського Шимон Старовольський у своєму творі *Sarmatae bellatores*: «...слава і хвала його справ ніколи не забудуться». Під час поділу Речі Посполитої Жолкевський став символом не тільки її колишньої величчя, але й мудрої державничої політики. Видатний польський історик Тадеуш Корзон характеризовав його як «найдідельнішого та наймудрішого з поляків, які жили понад два століття, в період від Сигізмунда Августа до Костюшка».

PRZEZNACZENIE

Stanisław Żółkiewski wierzył, że przeznaczenie i nadzwyczajne okoliczności miały wpływ na jego życie i czyny. Wedle legendy rodowej, sokołujący na niebie ptak ostrzegł małego Żółkiewskiego od słonecznego żaru. Cudowny przypadek miał też sprawić, że nie wpadł w ręce Tatarów. Koczowniczy rój zbrowuszczyka czekał o włos minął jego głowę. Z kilkuset jednocześnie wystrzeloanych kul z moskiewskich arkebuzów pod Pszkowem (6 I 1583) żadna go nie drasnęła. Jego przeznaczeniem miała być kariera woźdza i śmierć na polu bitwy.

DESTINY

Stanisław Żółkiewski believed that both fate and extraordinary circumstances had an impact on his life and deeds. According to an ancestral legend, a bird soaring high in the sky shielded tiny Żółkiewski from the sun's heat. A serendipitous incident was also supposed to have saved him from falling into the hands of the Tatars. An ice pick thrown by a minion of Zborowski, missed his head by a hair. Of the several hundred bullets fired simultaneously from the Moscow arquebuses near Pszkow (6 January 1583), not one even so much as grazed him. His destiny was to become a commander and die on the battlefield.

ПОКЛИКАННЯ

Станіслав Жолкевський вірив, що на його життя та вчинки великий вплив мали доля та провидіння. Згідно з родовою легендою, птах, що летів у небі, захищав крихітного Жолкевського від палюючого сонця. Також було справжнім чудом, що йому вдалося уникнути татарського походу. Келеп, який одним із суварів війська Зборовського, ледь не влучив йому в голову. Не влучила у нього воєвода з кількох сотень куль, випущених одночасно з московських аркебузів у бою під Псковом (6 січня 1583 р.). Його покликання – це кар'єра полководця і смерть на полі бою.

Stefan Batory, pod Pskowem, Jan Wandelaar, 1672, Cierniewski Pałac w Warszawie

Stefan Batory is considered one of the best rulers in the history of the Polish-Lithuanian Commonwealth. He is known for his military successes, particularly the victory at the Battle of Klužina, which secured the independence of the Polish-Lithuanian Commonwealth from the Ottoman Empire.

Stefan Batory near Pskov, Jan Wandelaar, 1672, the Royal Castle in Warsaw

The figure in the image is Stefan Batory, a Polish-Lithuanian nobleman and military leader. He is depicted in a military uniform, standing on a horse, and is shown in a scene of battle or a military camp. The image is a reproduction of a painting by Jan Wandelaar, which is part of the collection at the Royal Castle in Warsaw.

Стефан Баторі під Псковом, картина Яна Ванделара 1672 р., Коронаційний палац у Варшаві

Баторі є одним з найкращих правителів в історії Польщі та Литви. Він відомий своїми військовими успіхами, зокрема перемогою під Клузіною, яка забезпечила незалежність Польщі та Литви від Османської імперії.

Portrait Stanisława Żółkiewskiego, autor nieznany, XVII w., Muzeum Wojska w Warszawie

Portrait of Stanisław Żółkiewski, autor nieznany, XVII wiek, Pałac Królewski w Warszawie

Портрет Станіслава Жолкевського, автор невідомий, XVII століття, Музей Воєнної Історії у Варшаві

Portrait of Regina Żółkiewska (née Herburt), autor nieznany, XVII wiek, zbierane w Żółkiewie, obecnie w Muzeum Narodowym w Warszawie

Portrait of Regina Żółkiewska (née Herburt), autor nieznany, XVII wiek, zbierane w Żółkiewie, obecnie w Muzeum Narodowym w Warszawie

Портрет Регіни Жолкевської з Гербурута, автор невідомий, XVII століття, зібрання в Жолкєві, тепер у Національному музеї у Варшаві

BULAWA POLNA

Żółkiewski w wieku 41 lat otrzymał (7 XI 1588) buławę hetmana polnego koronnego. Nie posiadał dotąd żadnego poważniejszego urzędu, ale jego talenty i rana odniesiona pod Byczyną wywarły wrażenie na Janie Zamojskim – królewskim protektorze i nauczycielu Żółkiewskiego. Hetman wielki obchodził za krewniakiem i mówił: „Nie psiaś wzdryć krew tego nieboraka Żółkiewskiego, której tak wiele wylał! Szybko okazał się, jak dobry był to wybór.”

FIELD MACE

Żółkiewski, aged 41, received (on 7 November, 1588) the mace of the field crown hetman. He had not held any other important office up to this date, but his bravery and wound sustained at Byczyna made a significant impression on Jan Zamojski – Żółkiewski's cousin, protector and teacher. The great hetman endorsed his relative and said: "Don't spoil the blood of this poor Żółkiewski, of which he has shed so much." It quickly became apparent exactly how good a choice this was.

ПОЛЬНА БУЛАВА

7 листопада 1588 р., у 41-річному віці, Жолкевський отримав булаву польного гетьмана коронного. До цього він не обіймав жодної важливої посади. Проте його хоробрість і поранення, яке завдав у бою під Біччином, справили велике враження на Яна Замойського, двоюрідного брата, покровителя та вчителя Жолкевського. Великий Гетьман підтримував свого родича і відзначає: «Не варто псувати кров цього бідного Жолкевського, якої він і так проливав чимало». Досить швидко виявилось, наскільки вдалим був цей вибір.

REGINA

Hetmanship and the death of his father made Żółkiewski the master of his own fate. He could finally marry Regina Herburtowa. Affection was won over with his wife's large dowry. Żółkiewski's chosen one was pious and sensible, caring and devoted, resourceful and independent. Despite the large age difference (19 years), they made a good pair. Regina was a faithful companion and confidante. Owing to her husband's long absences, managing the estate was largely Regina's responsibility. The depth of feeling and connection between the spouses must have been great as the hetman wrote years later: "in what harmony and in what love we live with each other".

REGINA

Hetmanship and the death of his father made Żółkiewski the master of his own fate. He could finally marry Regina Herburtowa. Affection was won over with his wife's large dowry. Żółkiewski's chosen one was pious and sensible, caring and devoted, resourceful and independent. Despite the large age difference (19 years), they made a good pair. Regina was a faithful companion and confidante. Owing to her husband's long absences, managing the estate was largely Regina's responsibility. The depth of feeling and connection between the spouses must have been great as the hetman wrote years later: "in what harmony and in what love we live with each other".

REGINA

Посада гетьмана і смерть батька зробили Жолкевського господарем власної долі. Нарешті він міг одружитися з Регіною з Гербурута. Почуття влягли гору над великим розривом щодо посаги дружини. Жолкевський обрав пієтну і розумну, турботливу та незалежну. Незважаючи на велику різницю у віці (19 років), вони стали чудовою парою. Регіна вчинила вірним супутництвом та сповідницею душі. Власне на ній лежала обов'язок управління всіма справами під час тривалих відсутностей чоловіка. Почуття, які відчував подружжя один до одного, були досить глибокими, якщо Гетьман після багатьох років згадував: «в якій злагоді і в якій любові ми жили один з одним».

Portrait Janus Zygmunt III Waza, ruler of Poland & King of Sweden (Poland), by 1811, Jan Piotr Norblin in Warsaw.

Equestrian portrait of Zygmunt III Waza, coat of arms from the circle of Tomasz Dąbrowski, after 1611, Jan Piotr Norblin.

Князь король Сигизмунд III Ваза, владетель Польши и Швеции, Томаш Дąбровский, 1611 г., Ян Пётр Норблин.

Mikolaj Zdzislawowski engraving of Sigismund III, illustration from the book *Historia wojny z Moskwa i wojny z Turcją*, Jan Piotr Norblin, Warszawa 1812.

Mikolaj Zdzislawowski engraving of Sigismund III, illustration from the book *Historia wojny z Moskwa i wojny z Turcją*, Jan Piotr Norblin, Warszawa 1812.

Миколай Здзіславовський гравюра, вилучена у Сигизмунді III, ілюстрація до книги *Історія війни з Москвою та турецької війни з турками та персами*, Ян Пётр Норблин, Варшава 1812 г.

Portrait Jan Zamoyski, Polish Statesman, engraving, ca. 1810, Poland.

Portrait of Jan Zamoyski, Polish Statesman, engraving, ca. 1810, Poland.

Портрет Яна Замойського, Польський державний діяч, гравюра, бл. 1810 г., Польща.

WÓDZ I REGALISTA

Żółkiewski był jednym z najwybitniejszych wodzów Rzeczypospolitej. W niezwykły sposób potrafił wykorzystywać walory bojowe polskiej armii, a zwłaszcza ciężkozrotnej jazdy – husarii. Działal szybko i zdecydowanie. Nachliwłość zakrywał słabością swych sił, by zadać decydujący cios w wybranym przez siebie czasie i miejscu. Szuki wojny i polityki uczył się Żółkiewski pod okiem Jana Zamoyskiego i choć pan na Żółkwi był wietnym stronnikiem kanclerza, to kierował się swoimi poglądami. Nie podzielał krytycznego stosunku Zamoyskiego do Zygmunta III, z którym kanclerz – przywódca opozycji – wszedł w ostry konflikt. Podczas rokoszu sandomierskiego hetman polny otwarcie stanął po stronie monarchy. Odtąd wiernie trwał przy królu, choć jeszcze przez wiele lat monarcha nie darzył go pełnym zaufaniem.

A LORD AND REGALIST

Żółkiewski was one of the Republic of Poland's most outstanding leaders. He was able to utilise the combat qualities of the Polish army in an extraordinary manner, particularly with regards to the heavy cavalry of the hussars. He acted quickly and decisively. His agility counterbalanced the weakness of his strength to deliver a decisive blow at the time and in the place of his choosing. Żółkiewski learned the art of war and politics under the supervision of Jan Zamoyski. Despite being a faithful supporter of the chancellor, Żółkiewski was guided by his own views. He did not share Zamoyski's critical attitude towards Zygmunt III, with whom the chancellor – the leader of the opposition – entered into intense conflict. During the Sandomierz rebellion, the field hetman openly sided with the monarch. From then on, he remained faithful to the king, although it took many years for the monarch fully trust him.

ПОЛКОВОДЕЦЬ І РЕГАЛІСТ

Жолкевський був одним з найвишараніших полководців Речі Посполитої. Він вміло використовував бойові якості польської армії, а особливо важку кавалерію – гусарів. Рішення на полі бою приймав швидко і рішуче. Задавав мобільністю військ він протравляв слабкі місця у своїх радах, що дозволяло завдати вирішального удару в обраний ним час і місці. Мистецтву ведення війни і політики Жолкевський навчався у Яна Замойського. І хоча він був вірним прибічником канцлера, то завжди чинив опір до зі своєю переконаннями. Він не поділяв критичного ставлення Замойського щодо Сигізмунда III, з яким канцлер й лідер опозиції перебував у гострому конфлікті. Під час Сандомирського рокошу (були шляхти проти короля Сигізмунда III у 1606-1607 рр.) польський гетьман хороний відкрито став на бік монарха. Відтоді він залишався вірним королю, хоча протягом ще багатьох років монарх не довіряв йому у повній мірі.

Testament Stanisława Żółkiewskiego z 12 stycznia 1606 r.
Recesoryszenie przegnie swej i króla (...) i postanowien tylko i ostateczny wiec (...)
А вказівка прот свому оstateczному вшестьи...
Do jego króla i ostateczny wiec (...)
wiec i ostateczny (...)

Stanisław Żółkiewski's testament of January 12, 1606
In the Republic of Poland, my homeland and king (...)
in which I have kept a steady and entire faith (...)
And how I feel that I have faithfully and with cheer served the king, Avenge his lord, shed blood and forfeit health for the service (...)
without regret (...)

Заповіт Станіслава Жолкевського складений 12 січня 1606 р.
До своєї Вітчизни, Речі Посполитої, моєї батьківщини (...)
я в вірності, що я щиро і з радістю служу своєму королю, помсти його, не жалюся на свою кров і здоров'я за службу (...)
без жодної шкоди (...)

Walc pod Cieraszyn Zaimiszczom
i bitwa pod Klushino. Przemysław
Tasler, Sztejnberg, malarstwo olejne
Filip, Warszawa, po 1918 r., Galeria
Rydz, Biblioteka Uniwersytecka War-
szawy

Battle of Tserashevskoye and
the Battle of Klushino, created by
Przemysław Tasler, Sztejnberg, oil
Filip, Moscow, after 1918, First Room
of the University of Warsaw Library

Bitwa pod Cieraszyn Zaimiszczom
i bitwa pod Klushino, obraz
Przemysław Tasler, Sztejnberg, olejny
Filip, Moskwa, około 1918 r., Muzeum
Historii Uniwersyteckiego Uniwersyteckiego

Portret Carów Mikołaja
I oraz Dymitria Samozwanca,
ok. 1860 r., Zamek
Kordecki w Warszawie

Portrait of tsars
Mikolaj I and
Dimitry I, after unknown artist,
ca. 1860, Warsaw

Portret cesarza Mikołaja
I oraz Dymitria Samozwanca,
ok. 1860 r., Zamek
Kordecki w Warszawie

Portret Dymitria Samozwanca,
ok. 1700 r., Polska

Portrait of False Dmitry I, after
unknown artist, 17th century, Poland

Portret Dymitria I, ok. 1700
r., Polska

DYMITRIADY

Na przełomie XVI i XVII w. Państwo Moskiewskie pogrążyło się w kryzysie zwanym „wielką smutą”. Po wygaśnięciu dynastii Rurikowiczów, w bezwzględnej walce o tron na krótko zwyciężył – popierany przez polską magnaterię – Dymitr Samozwaniec, rzekomy syn Iwana Groźnego. Zamordowanie Łezodmitra, rzeź Polaków w Moskwie i zawarcie antypolskiego sojuszu moskiewsko-szwedzkiego przez kolejnego cara Wasyła Szajskiego doprowadziły do wybuchu otwartej wojny z Rzeczpospolitą.

DIMITRIADES

At the turn of the 16th and 17th centuries, the Moscow State plunged into crisis known as the “Time of Troubles”. After the end of the Rurik dynasty, False Dmitry I, the alleged son of Ivan the Terrible, briefly won in the ruthless struggle for the throne, with the support of the Polish magnates. The murder of Dimitri (also known as Lzedimitri), the slaughter of Poles in Moscow and the conclusion of the anti-Polish Moscow-Swedish alliance by the next Tsar, Vasilii Shuyski, led to the outbreak of open war with the Republic of Poland.

ДИМИТРИАДИ

На рубежі XVI і XVII ст. у Московському царстві виникла криза під назвою «сму́тні часи». Після вигасання династії Рюриковичів, у невдачливій боротьбі за престол я за підтримки польських магнатів, трон ненадовго здобув Лєзодимітрі, який називав себе нащадком Івана Грознаго. Збиство Лєзодимітрі, розправа над польськими прибічниками убитого царя у Москві та укладення Бєлградського антияківського московсько-шведського союзу привели до початку відкритої війни з Рєчю Посполитою.

Carowe Zajmiszcze

Zółkiewski był przeciwny mieszanu się w awanturę moskiewską. Ruszył jednak z monarchą pod Smoleńsk. Wbrew królowi, nie chciał oblegać twierdzy, ale uderzyć w głąb państwa carów. Nie posłuchano go. Dopiero wieść o odświecy dla miasta sibiłmij Zygmunta III do wyrażenia zgody na akcję Zółkiewskiego.

Hetman śmiałym manewrem okrążył korpus Grigorja Wałujewa pod Carowem Zajmiszczem, ale nie szturmował warownego obozu Rosjan. Jego celem była główna armia rosyjska. Rozstrawiwszy część sił do blokowania Wałujewa, ruszył ku nadszycjącej armii Dymitria Szajskiego.

Tsarovo-Zaymishche

Zółkiewski was against meddling in the Moscow row. However, he set off with the monarch to Smoleńsk. Contrary to the king, he did not want to besiege the fortress, but to strike deep into the tsarist state. His voice was not heard. Only following news about relief for the city prompted Sigismund III to agree to Zółkiewski's plan.

The hetman performed a bold manoeuvre and encircled the entire corps of Grigori Valuyev near Tsarovo-Zaymishche, but he did not storm the fortified Russian camp. His target was the main Russian army. Leaving some of his forces to block Valuyev, he headed for the advancing army of Dimitrii Shuyskiy.

Царсе-Займище

Жолкєвський був противником втручання у московські міжусобиці. Проте разом з монархом вирушив під Смоленськ. Вступив до фортеці, але не хотів брати її облогу фортецю, а ввійти в глиб держави царів. Його не слухали. Лише вістка про те, що до міста їде підмога змусила Сигізмунда III погодитися на план Жолкєвського.

Гетьман сміливо обійшов корпус Григорія Валуєва під Царєво-Займищем, але не штурмував укріпленій російській табір. Його метою була головна російська армія. Залишивши частину військ для блокування Валуєва, він рушив на зустріч регулярній армії Дмитра Шуйського.

Bitwa pod Kluszynem, Ignacy Witkowski, 1861, XVII w., Łódzka Galeria Sztuki
Obraz przedstawia bitwę pod Kluszynem. Północ widać w górnej części obrazu. W tle widać kościół, który stał się ruiną w wyniku działań wojennych.

The Battle of Klushino, Ignacy Witkowski, 1861, last 17th century
The scene, painted on the initiative of the hetman, hangs in the Żółkiewski Catholic church until the 1970s. In the background, the church, which later became a ruin, is visible.

Битва під Клужинем, Ігнатій Вітовський, 1861 рік, XVII століття, Лодзьська галерея мистецтв
Образ, написаний на ініціативу гетьмана, висить у Жолківській церкві до 1970-х років. На задньому плані видно церкву, яка була знищена внаслідок війни.

Chłopcy w trudnej sytuacji do walki. Bitwa pod Kluszynem, szkice Żółkiewskiego pod Kluszynem w 1610 r., Muzeum Wojskowe w Krakowie/Museum of Polish Army, Kraków

Bojownicy według tradycji przynależą do "Sztyki" toczą walkę. Bitwa pod Kluszynem w 1610 r., Muzeum Wojskowe w Krakowie/The Polish Army Museum, Kraków

Воїни, які згідно традиції належали до "Штички" в бій. Битва під Клужинем у 1610 р., Музей польської армії в Кракові / Музей польської армії в Кракові

Figurki żołnierzy z dekoracji medalu Żółkiewskiego, Żółkiewski, Łódź, 1821 (?) Muzeum Narodowe w Łodzi
Figurki żołnierzy z dekoracji medalu Żółkiewskiego, Łódź, 1821 (?) Muzeum Narodowe w Łodzi

Figurki z dekoracji medalu Żółkiewskiego, Łódź, 1821 (?) Muzeum Narodowe w Łodzi
Figurki z dekoracji medalu Żółkiewskiego, Łódź, 1821 (?) Muzeum Narodowe w Łodzi

Figurki żołnierzy z dekoracji medalu Żółkiewskiego, Żółkiewski, Łódź, 1821 (?) Muzeum Narodowe w Łodzi
Figurki żołnierzy z dekoracji medalu Żółkiewskiego, Łódź, 1821 (?) Muzeum Narodowe w Łodzi

Kluszyn
Żółkiewski pozostawił pod Carowem Zajmiszczem część swych sił i – w tajemnicy – na czele wyborowych oddziałów ruszył w kierunku nadciągającej armii moskiewskiej. Po całonocnym marszu leśnymi wierzchołkami, nad ranem 4 VII 1610 r. Polacy stanęli na skraju lasu. Ich oczom ukazał się pogorzany we śnie obóz wroga. Widok olbrzymiej armii moskiewskiej (ok. 35 tys. żołnierzy moskiewskich i najemników, przy ok. 7 tys. Polaków) robił wrażenie: „Jama nieprzeliczona, aże strach było porzucić na nie względem liczby małej wojska naszego!” – wspominał pamiętnikarz.

Klushino
Żółkiewski left some of his forces near Tzarowo-Zajmishche and, secretly, headed for the approaching Muscovite army. After an all-night march along forest paths, on the morning of July 4th, 1610, the Poles stopped at the edge of a forest. The enemy camp was right before their eyes, asleep. The view of the vast Muscovite army (approx. 35 thousand Muscovite troops and mercenaries, in comparison to approx. 7 thousand Poles) was impressive, "a countless number; it was fearful to even look at them in terms of the small number our army boasted!" recalled a diarist.

Клушино
Жолківський залишив частину своїх військ під Царевим-Займищем і на чолі виборних відділів рушив в напрямку наступаючої московської армії. Після нічного походу лісовими стежками, вранці 4 липня 1610 року польські війська опинилися на узліссі. Воїн побачив зауряну в сон ворожий табір. Вад величезної московської армії (бл. 35 тис. московських солдатів і наймичів) проти бл. 7 тис. польського війська справляв враження: «Тама незлічевна та й страх було бачити такою чисельністю порівнюючи з чисельністю війська нашого!» – згадував очевидець.

Żółkiewski wiedział, jak trudne zadanie stoi przed jego żołnierzami, dlatego zagrzewał: „Potrzeba w miejscu Nadzieja w meście! Hope in courage! Salvation in victory!” and threw his soldiers into attack. Frontalny atak był niemożliwy z powodu licznych plotów. Dlatego też husarze byli zmuszeni do wielokrotnych szarż mniejszymi grupami. Słuszny to opór Rosjan, którzy podдали tyły. Wtedy Żółkiewski, wspomógł przybyłym na pole bitwy oddziałem piechoty zaskakował zabobnoeuropejskich najemników. Cudzoziemcy, zmiekkczeni wcześniejszym listami hetmana zarzucali walkę i w większości przeszli na polską stronę. Inni otrzymali zgodę na powrót do domu.

Żółkiewski was aware of the difficulty of the task soldiers needed to face, so he exhorted: "There is a need in place! Hope in courage! Salvation in victory!" and threw his soldiers into attack. A frontal attack was impossible owing to the numerous fences in place. Therefore, the husars were forced to repeatedly charge in smaller groups. This crushed the resistance of the Russians who surrendered their rear. Then Żółkiewski, supported by an infantry unit which had arrived on the battlefield, attacked the Western European mercenaries. The foreigners, softened by the hetman's earlier letters, stopped fighting and mostly went over to the Polish side. Others were allowed to return home.

Жолківський усвідомлював, яке важке завдання стоїть перед його солдатами, тому звернувся словами: «Місце вимагає Надія в доблесті! Порятunek у перемозі!» і повів своє військо в бій. Через численні оборонні редуты лобова атака була неможлива. Тому husарям пришлося атакувати меншими групами. Це змусило росіян відкрити свої тили. Тоді Жолківський, підкріплений прибулим на поле бою загном піхоти, атакував західноєвропейських наймичів. Іноземці під впливом попередньої кореспонденції з гетьманом приймали березгубу і найбільшого переїхали на польський бік. Іншим дозволили повернутися додому.

Tabela: Bitwa pod Kluszynem, 1613, Jan Józef Blaeu, 1613, Polonia

Tabela: Bitwa pod Kluszynem, 1613, Willem Jozef Blaeu, 1613, Polonia

Tabela: Bitwa pod Kluszynem, 1613, Jan Józef Blaeu, 1613, Polonia

Srebrny medal upamiętniający zdobycie Smoleńska, 1611 r., Moneta Narodowa w Warszawie

Srebrny medal na pamiątkę powstania Smoleńskiego, 1611 r., Moneta Narodowa w Warszawie

Obława Smoleńska 1609-1611 problem srebrny publicystyczny 1609-1611 R. Główny wybitny 1610, obawa, Moneta Narodowa w Warszawie

The Siege of Smolensk 1609-1611 during the Polish-Russian war 1609-1611. Główny wybitny 1610, obawa, Moneta Narodowa w Warszawie

Plan Moskwy, zdobycie Orsha, Terenowa, Srebrny wybitny, Moneta Narodowa, 1613, publicystyczny

Plan of Moscow, Capture of Orsha, Terenowa, Srebrny wybitny, Moneta Narodowa, 1613, publicystyczny

Plan Moskwy, zdobycie Orsha, Terenowa, Srebrny wybitny, Moneta Narodowa, 1613, publicystyczny

Moskwa

Zwycięstwo pod Kluszynem było zupełne. „Książ Dymitr, choć niewiele ich za nim gońbilo, uciekał potężnie. Na Mocie konia, na którym siedział i obowią żył. Boso na lichej szkapinie pod Mozańsk do monastera przyjechał.” – wspominał Żółkiewski.

Wiktoria, choć spektakularna, nie była dokńczona. Na tydzień później łowcom spore sity przeciwnika. Polski wódz, pomimo potężnego zwycięstwa wojska, błyskawicznie, jeszcze tego samego dnia powrócił pod Carowce Zajmiszcze. Rosjanie, widząc jeńców i zdobyte chorągwie, skapitulowali. Droga do Moskwy stała otworem.

Triumf Żółkiewskiego wstrząsnął państwem moskiewskim. Bojarzy zdeponowali cara Wasylę Szajskiego i podjęli rokowania z polskim wodzem. Ich efektem był układ z 27 VIII 1610 r. Na jego mocy król Lewicz Władysław został obrany carem. Zagwarantowano prawa prawosławia i społeczeństwu królestwa, zwrot zajętych miast oraz sojusz przeciwko wspólnym wrogom. Moskiewę obsadziła polska załoga.

Moscow

The victory at Klushino was complete. „Prince Dimitri, though few chased after him, escaped mightily. On the muck, the horse he was sitting on and his shoes were disposed of. Barefoot on a shabby scarpine, he came to the monastery near Mozhaysk.” – Żółkiewski recalled.

Victory, although spectacular, was not yet finalised. At the rear there was much enemy strength. The Polish commander, despite the enormous fatigue of the army, quickly returned to Tsarskoye Zaymishche on the same day. The Russians, seeing the prisoners of war and captured banners, capitulated. The road to Moscow was open.

Żółkiewski's triumph shook the Moscow state. The Boyars dethroned Tsar Vasili Shayski and began negotiations with the Polish leader. These resulted in the agreement of August 27, 1610. Under it, Prince Władysław was elected tsar. The rights of the Orthodox Church and the social structure of the state were guaranteed, as well as the return of the occupied cities and an alliance against common enemies. Moscow was manned by Poles.

Moskwa

Перемога під Клушино була цілковитою. «Князь Дмитро, хоча й не багато за ним гналося, втікав відчайдушно. В дагачою коня, на якому сидів, і обутих своїх лугубин, Босоніж на старій шакалі до монастиря під Можацьком приїхав.» – згадував Жолтєвський.

Перемога, хоча й вражаюча, але не була закінчена. У тилку бубувалися чисельні сили противника. Польський полководець, незважаючи на стомленість армії, того ж дня повернувся під Царське-Займище. Російські війська, побачивши військово-полонених і захоплені корогви, капітулювали. Дорога до Москви була відкрита.

Триумф Жолтєвського сколихнув Московську державу. Боари скинули з престолу царя Василя Шуйського та розпочали переговори з польським полководцем. Як результатом стала угода, підписана 27 серпня 1610 року. Згідно з нею корольович Владислав Ваза був возведений на царський престол. Гарантувалися права православній церкві та соціальний устрій держави, повернення захоплених міст і союз проти спільних ворогів. Москову оббили польські представники.

Żółkiewski o dokonaniach podczas wojny z Moskwą (25 VI 1612 r.)
„Zdobytymy Orszek, historye, ledwie się gdzie przybił miał; może, gdyby było wojsko i mekoni armji tak wiele, wojsko nieporozumienie muszę, tak historye, a może zdobyłobyś nieważko i niezdolno wstrzymać, ale, z zwyciężym, powzięto myśl. Ciepło sobie armji powzięto myśl, że wojsko nieporozumienie do zwycięstwa wojska podobnie wnieść.”

Żółkiewski on the achievements during the war with Moscow (June 25, 1612)
“Having ledged through the chronicle and stories, we can hardly find an example to compare which army and valiant mind faced so many great dangers victoriously, so many shameful and inglorious times and shortfalls, with perseverance, fame, with systems, could be compared. With what and for yourself and your nation the greater triumphal fame you gave to your posterity.”

Жолтєвський про досягнення під час війни з Московією (25 червня 1612 р.)
„Державні історія на генералі, який на польській історії, можемо, що бачимо, так армія та духом, що, сподіваючись з такою великою кількістю воєнних, недоліків у її історії та безславної, що, во, неможливо, віднести на інше, але, з перемоги, прийнято думати. Тепло собі армію прийнято думати, що воjsko неporozumienie до перемоги wojska podobnie wnieść.”

Stanisław Żółkiewski przedostał się do Moskwy, co miało wielkie znaczenie polityczne i wojskowe. W 1611 r. Żółkiewski zdobył Moskwę, co miało wielkie znaczenie polityczne i wojskowe.

Stanisław Żółkiewski przedostał się do Moskwy, co miało wielkie znaczenie polityczne i wojskowe. W 1611 r. Żółkiewski zdobył Moskwę, co miało wielkie znaczenie polityczne i wojskowe.

Stanisław Żółkiewski przedostał się do Moskwy, co miało wielkie znaczenie polityczne i wojskowe. W 1611 r. Żółkiewski zdobył Moskwę, co miało wielkie znaczenie polityczne i wojskowe.

Kaplica grobowa Krzyżaków, zbudowana w 1611 r. w Warszawie. Kaplica grobowa Krzyżaków, zbudowana w 1611 r. w Warszawie.

Shyshki tomb chapel, erected in 1611 in Warsaw. Shyshki tomb chapel, erected in 1611 in Warsaw.

Гробница Жолкевского, построенная в 1611 г. в Варшаве. Гробница Жолкевского, построенная в 1611 г. в Варшаве.

Stanisław Żółkiewski przedostał się do Moskwy, co miało wielkie znaczenie polityczne i wojskowe. W 1611 r. Żółkiewski zdobył Moskwę, co miało wielkie znaczenie polityczne i wojskowe.

Stanisław Żółkiewski przedostał się do Moskwy, co miało wielkie znaczenie polityczne i wojskowe. W 1611 r. Żółkiewski zdobył Moskwę, co miało wielkie znaczenie polityczne i wojskowe.

Stanisław Żółkiewski przedostał się do Moskwy, co miało wielkie znaczenie polityczne i wojskowe. W 1611 r. Żółkiewski zdobył Moskwę, co miało wielkie znaczenie polityczne i wojskowe.

Hold carów Szajskich
Zygmunt III nie uznał działań Żółkiewskiego. Hetman opuścił więc obóz z poczuciem politycznej porażki. By ją wynagrodzić, król zgodził się na triumfalny wjazd Żółkiewskiego do Warszawy.
29 X 1611 r. hetman polny odbył uroczysty wjazd do stolicy. Kulminacyjnym momentem triumfu było wprowadzenie do zamku cara Wasyla Szajskiego w towarzystwie dwóch braci, którzy złożyli pokłon królowi. W imieniu monarchy przemówił Feliks Kryski: „Bywało za przodków Jego Królewskiej Mości сіła triumfów (...) ale hospodara moskiewskiego tu stawic, gubernatora z ziem wszystkie przystawadzic, głowę i rząd państwa tego pani swemu i ojczyźnie oddawać, to dopiero dzawu, novina, dopiero dosłownie tożem hetmański, miejsce czersta, szczęście Jego Królewskiej Mości (...) Sama sława imię waszmości w daleką rozmieste potomność, hoś to sprawoi, i nad sily, i nad wszelkie byto oczekiwania”.

Tribute of the Shyshki tsars
Sigismund III did not recognize Żółkiewski's actions. The hetman left the camp with a feeling of political defeat. In order to reward his achievements, the king agreed to allow for triumphant entry into Warsaw for Żółkiewski.
On October 29, 1611, the field hetman made a ceremonial entry to the capital. The culminating moment of the triumph was the introduction of Tsar Vasil Shyshki to the palace, accompanied by two brothers who bowed down to the king. In the name of the monarch, Feliks Kryski spoke: "There used to be the power of triumphs for the ancestors of His Majesty (...) but to put the Moscow host here, bring the governor of all the land, give the head and government of this state to his lord and his country, it is only wonders, news, only perfect reason hetman, bravery of a knight, happiness of His Majesty (...). The very fame of your love will spread to the far posterity, for you have done it, and beyond strength and beyond all expectations."

Данна царів Шуйських
Сигизмунд III не підтримав дій Жолкевського, Тому Гетьман залишав табір з почуттям політичної поразки. Щоб його винагородити, король погодився на триумфальний в'їзд Жолкевського до Варшави.
29 жовтня 1611 р. польський гетьман королівий урочисто в'їхав до столиці. Кульмінаційним моментом триумфу стало wprowadження до замку пологоного царя Василя Шуйського в супроводі двох його братів, які поклонилися королю. Від імені монарха говорив Фелікс Криський: «Бувало й за попередників Його Величності чинило триумфи (...) але щоб колодари московського тут справдидити, губернатора земля істт привести, голову і уряд країни, Королю Свояку і Вступити віддати – це справжнє диво, новина, на що здатний тільки досконалий розум гетьманський Я лицарська доблесть, на радість Його Величності (...). Слва сама ім'я Ваше закарбує для далеких нащадків, бо Ви це зробили понад власні сили і понад всі сподівання».

Rachwa Wazarska w zamku królewskim, obraz Felixa Kryskiego na płótnie. Rachwa Wazarska w zamku królewskim, obraz Felixa Kryskiego na płótnie.

Rachwa Wazarska w zamku królewskim, obraz Felixa Kryskiego na płótnie. Rachwa Wazarska w zamku królewskim, obraz Felixa Kryskiego na płótnie.

Rachwa Wazarska w zamku królewskim, obraz Felixa Kryskiego na płótnie. Rachwa Wazarska w zamku królewskim, obraz Felixa Kryskiego na płótnie.

Bitwa pod Cegorą, Władysław Półkozic, 1878, Muzeum Narodowe w Krakowie

Battle of Cegora, Władysław Półkozic, 1878, National Museum in Kraków

Битва під Цегорою, Владислав Полкозік, 1878 р., Національний музей у Кракові

Fragment dekoracji witrażowej Stanisława Żółkiewskiego, Witraży w 1906, Polesie

Fragment of the decoration of Stanisław Żółkiewski's chateaufog, Witraży w 1906, Polesie

Фрагмент барокофского декора Станислава Жолкевского, Витражи в 1906 г., Польша

Fragment of the decoration of Stanisław Żółkiewski's chateaufog, Witraży w 1906, Polesie

Фрагмент барокофского декора Станислава Жолкевского, Витражи в 1906 г., Польша

KU PRZEZNACZENIU

Nie po słych największych sukcesach, ale pod koniec życia hetman uzyskał uznanie monarchy, który odwarował mu urząd kancelarza hetmana wielkiego koronnego. Było to zbyt wiele dla starzejącego się wodza, który z coraz większym trudem odpierał najazdy Tatarów.

List do żony pisany z obozu pod Cegorą (6 X 1621 r.)
Przedzi niefortunajski (...) najukochańszemu małżonku (...), ze chęciąmi jałogęi tak je żony i na usługę Rzeczypospolitej jak nie idzie, o pan Bóg wzmocniwszy do, że i syn nasz, owszem po ciele wspaniały, do herbata pobłaż żegnany i chętny tak być jak rozkiem, pomógł się wina swego.

FACING DESTINY

It was not following his greatest successes, but towards the end of his life, that the hetman obtained the recognition of the monarch, who offered him the office of chancellor and grand hetman of the crown. The struggle to fend off Tatar invasions was becoming increasingly difficult for the ageing leader.

A letter to his wife written from the camp near Cegora (October 6, 1621)
Therefore do not be upset (...), beloved wife, (...) should I die, I am still and no longer fit for the service of the Republic, and the Lord God Almighty should give our son his father's sword, and he should be able to do this a pagan, and be it as I have said, he will have overtop his father's blood.

ДО ПОСЛІКАННЯ

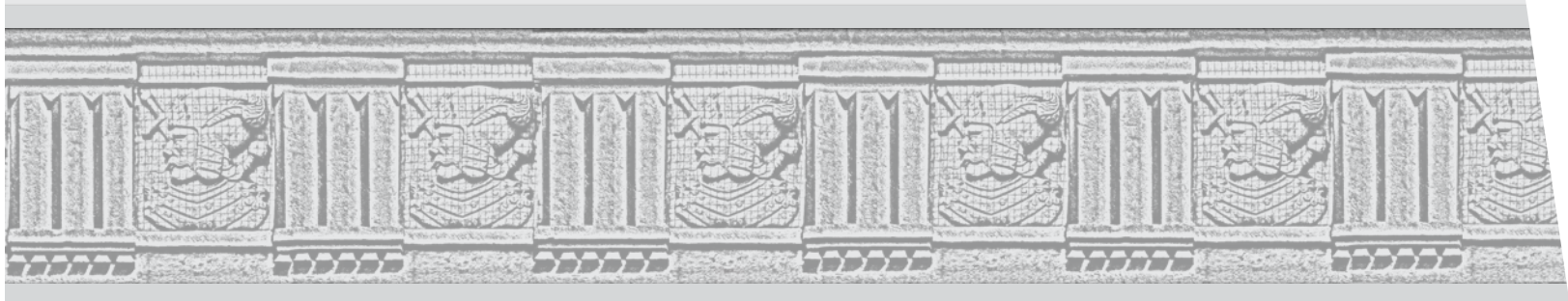
Визнання монарха прийшло до Гетьмана не після його найбільших перемог, але наприкінці життя, коли король запропонував йому посаду канцлера і гетьмана великого коронного. Це було занадто важко йому для старого полководця, якому все більше утрудняло ситуацію набігів татарських.

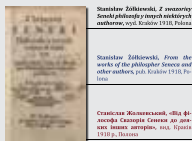
Лист дружині, написаний з табору під Цегорою (6 жовтня 1621 р.)
Ты що не біси (...), найулюбленіша дружино (...), з бажі і любує, що як в старій і на службу Рєчи Посполитій аки не ідиє, а Господь Бог Всемогущий дасть, що і син наш, аки по цїлому вspaniały, до гербату поблаж зегнаний і чєтний так бїть як розкєм, поможє сї вїна свєго.

Na polecenie Zygmunta III hetman ruszył do Moldawii w celu utrwalenia polskich wpływów Polski wódz, stanowiący w obozie pod Cegorą sądził, że zbliża demonstracja skłoni Turków i Tatarów do ułasków. Stało się inaczej. Wojsko po pierwszych niepowodzeniach sięgnęło panice: z trudem tylko rozetrzymanej przez dowódców. Szansa na ocalenie był odwrót w szyku taborowym. Przedzierając się przez płonący step, odpiertając szczytny wznęga. Polacy parli ku granicy. Kiedy ocalenie wydawało się w zasięgu ręki, wybuchł tumult. Tabor został rozzerwany, a żołnierze rzucili się do ucieczki. Hetman z grupą oficerów nie był w stanie zaprowadzić ładu, zwłaszcza, że do ataku ruszyli Tatarzy. Rozposzcili się gwałt. Żółkiewski odrzucił propozycję ucieczki. Gdzie owsce gnia, tam powinien i pasterz, bo by go spytano, gdzie podział owce? - rzekł i walczył do końca.

At the behest of Sigismund III, the hetman set off to Moldova in order to consolidate Polish influence. The Polish commander, standing in the camp near Cegora, thought that a demonstration of arms would induce the Turks and Tatars to form an agreement. This did not come to pass. Following initial failures, the army panicked and its commanders almost lost control of their troops. A retreat in war wagon formation gave the army a chance to recover. Breaking through the burning steppe, fighting off enemy assaults, the Poles pushed towards the border. When salvation was within reach, turmoil erupted. The war wagon formation was torn apart and the soldiers rushed to flee. The hetman with a group of officers was not able to bring order, particularly since the Tatars had also launched an attack. Slaughter ensued. Żółkiewski rejected an offer of escape: 'A shepherd should be where his sheep die, so he could be asked what he had done with the sheep' - he replied and fought to the end.

З метою зміцнення польських впливів за наказом Сигізмунда III гетьман рушив до Молдови. Польський полководець, перебуваючи у таборі під Цегорою, вважав, що демонстрація військової сили спонукає турків і татар до переговорів. Сталося інше. Командарм ледь-ледь утримав стримати воєнків, які після перших невдач почали панікувати. Єдиним порятунком був відступ рухомим табором. Прориваючись через палаючий степ та відбиваючи атаки противника, польські воїська прямиували до кордону. Коли порятунк, здавалося, був в межах досяжності, спалахнув хаос. Стрій було розірвано і солдатів кидалися втекти. Цього разу Гетьману не вдалося організувати оборону табору, тим більше, що в атаку рушили татари. Почалася ранина. Жолкевський відмовився утікати: «Де гинуть вівці, там повинні загинути і пастух, бо його запитують, куди поділася вівця», - сказав він і бігав до кінця.

Stanisław Żółkiewski, 2 strony z listy do rodziny napisanej w Warszawie, 1575, Muzeum Narodowe w Warszawie

Stanisław Żółkiewski, From the work of the Polish chronicler Stanisław Żółkiewski, 1575, National Museum in Warsaw

Stanisław Żółkiewski, obława w Krasnym Stawie, 1598, Muzeum Narodowe w Warszawie

Stanisław Żółkiewski, obława w Krasnym Stawie, 1598, National Museum in Warsaw

Wskazywanie rąk bohatera przegranej bitwy pod Krasnym Stawem, 1598, Muzeum Narodowe w Warszawie, Muzeum Historyczne Górnego Śląska

Wskazywanie rąk bohatera przegranej bitwy pod Krasnym Stawem, 1598, National Museum in Warsaw

Wskazywanie rąk bohatera przegranej bitwy pod Krasnym Stawem, 1598, Muzeum Narodowe w Warszawie, Muzeum Historyczne Górnego Śląska

Wskazywanie rąk bohatera przegranej bitwy pod Krasnym Stawem, 1598, National Museum in Warsaw

Portret Stanisława Żółkiewskiego, 1575, Muzeum Narodowe w Warszawie

Portrait of Stanisław Żółkiewski at the end of the 16th century, 1575, National Museum in Warsaw

Portret Stanisława Żółkiewskiego, 1575, Muzeum Narodowe w Warszawie

Portrait of Stanisław Żółkiewski, 1575, National Museum in Warsaw

Portret Stanisława Żółkiewskiego, 1575, Muzeum Narodowe w Warszawie

Portrait of Stanisław Żółkiewski, 1575, National Museum in Warsaw

Portret Stanisława Żółkiewskiego, 1575, Muzeum Narodowe w Warszawie

Portrait of Stanisław Żółkiewski, 1575, National Museum in Warsaw

Stanisław Żółkiewski, 2 strony z listy do rodziny napisanej w Warszawie, 1575, Muzeum Narodowe w Warszawie

Stanisław Żółkiewski, From the work of the Polish chronicler Stanisław Żółkiewski, 1575, National Museum in Warsaw

Stanisław Żółkiewski, obława w Krasnym Stawie, 1598, Muzeum Narodowe w Warszawie

Stanisław Żółkiewski, obława w Krasnym Stawie, 1598, National Museum in Warsaw

Wskazywanie rąk bohatera przegranej bitwy pod Krasnym Stawem, 1598, Muzeum Narodowe w Warszawie, Muzeum Historyczne Górnego Śląska

Wskazywanie rąk bohatera przegranej bitwy pod Krasnym Stawem, 1598, National Museum in Warsaw

Wskazywanie rąk bohatera przegranej bitwy pod Krasnym Stawem, 1598, Muzeum Narodowe w Warszawie, Muzeum Historyczne Górnego Śląska

Wskazywanie rąk bohatera przegranej bitwy pod Krasnym Stawem, 1598, National Museum in Warsaw

Portret Stanisława Żółkiewskiego, 1575, Muzeum Narodowe w Warszawie

Portret Stanisława Żółkiewskiego, 1575, Muzeum Narodowe w Warszawie

Portret Stanisława Żółkiewskiego, 1575, Muzeum Narodowe w Warszawie

Portret Stanisława Żółkiewskiego, 1575, Muzeum Narodowe w Warszawie

BEZGŁOWE CIAŁO

Nazajutrz po bitwie odnaleziono zakrwawione zwłoki hetmana. Rana na skroni, lecz na ciele odrąbana prawa ręka świadczyły, że starzec walczył do końca. Uciętą głowę Skinder pasza odesłał do Stambułu i zatknął ją przed sułtańskim pałacem. Bezgłowe zaś ciało przowieziono do Żółkiew. Pogrzeb był skromny. Tego zyczył sobie hetman.

Mogła

W miejscu śmierci hetmana wystawiono obelisk. Wyryto na nim napis: „Przechodniu (...) Kimkolwiek jesteś, ucz się ode mnie, jak służyć i zaszczytnie jest umierać za Ojczyznę”. Pomnik przetrwał do 1868 r. Wysłkiem Polaków odbudowano go w roku 1912, w wsi Berezowska (dawnej Laszki) w Mołdawii.

Trumienne pamiątki

Izabella Czartoryska w swej puławskiej siedzibie wzniosła Świętynę Sybilli i Domek Gótycki. Gromadziła w nich pamiątki po narodowych bohaterach. W panteonie wielkich Polaków pozostawiła miejsce i dla Żółkiewskiego. Księżna zadedykowała mu jedną ze ścian Domeku Gótyckiego, w której była wmurowana „Agurka” mala wyobrażająca Żółkiewskiego w zbroi.

A HEADLESS BODY

The day following the battle, the bloody corpse of the hetman was found. A wound to the temple, numerous to the body, and a severed right hand showed that the old man had fought to the end. The severed head was sent back to Istanbul by Iskender Pasha and impaled in front of the Sultan's palace. The headless body was returned to Żółkiew. The funeral was modest. This was at the hetman desired.

Grave

An obelisk was erected at the site of the hetman's death. There is an inscription on it: "Passer-by (...) Whoever you are, learn from me how sweet and honorable it is to die for the Motherland". The monument survived until 1868. Thanks to the efforts of Poles, it was rebuilt in 1912 in the village of Berezowska in Moldavia.

Memorials

Izabella Czartoryska built the Temple of the Sibyl and the Gothic House on her estate in Puławy. Here, she collected mementoes of national heroes. Żółkiewski held a prominent place within the shrine of great Poles. The Duchess dedicated an entire wall of the Gothic House to him, embedded in which was a "small figure representing Żółkiewski in armor".

ОБЕЗГОЛОВЛЕНЕ ТІЛО

Наступного дня після битви знайдено закравлений труп гетьмана. Рубець на скроні, численні рани на тілі і відрубана права рука свідчили про те, що старець бився до кінця. Відрубану голову Іскендер-Паша відіслав до Стамбула і накрестом перед султанським палацом. Обезголовлене тіло привезли до Жовків.

Могила

На місці смерті Гетьмана вбудовано обеліск, на якому викарбовано напис: «Перехожий (...) змій би ти не був, вчи-ся мене, якого солодкою та достоїнною є смерть за Батьківщину». Пам'ятник зберігся до 1868 року. Завдяки зусиллям поляків його відбудували у 1912 році в селі Бerezowska (колишній Лашків) в Молдові.

Пам'ятні речі

Ізabella Чарторийська у своєму маєтку в Пулавах збудувала «Дом Сибилли» та «Отчий дім», в яких зберігала пам'ятні речі національних героїв. У пanteоні великих поляків чільне місце займає С. Жолкевський.

Narodowe pamiątki, w tym te po bohaterze spod Cecory, w czasie powstania listopadowego i po jego zakończeniu zostały wywiezione z Puław do Paryża. Obecnie znajdują się w Muzeum Książąt Czartoryskich w Krakowie.

POBUDKA DO CNOTY

Żółkiewski nie odebrał uniwersyteckiego wykształcenia. Przez całe życie dokształcał się. Czytał dużo, szczególnie dzieł autorów antycznych. Wpływało to na postrzeganie świata i formułowanie własnych myśli. Szczególnie lubił literaturę historyczną. „Historycy koniecznie czytaj – pisał do syna. – Miałem i sam nie miał wiadomości historii, i w biegu spraw silam się tem ratować, ztem przeszłych wieków sprawy wiedział”.

Hetman okazał się także zdolnym literatem. Spód jego pióra wyszły dwa utwory: *Pobudka do cnoty* i *Początek i progres wojny moskiewskiej*. *Zobaczka* ten drugi utwór, będący formą reportażu, jest znakomitym przykładem użycia ówczesnej polszczyzny.

Memorabilia of national significance, including mementoes from Cecora, were transferred from Puławy to Paris during and after the November Uprising (1830-1831). They are currently housed in The Princes Czartoryski Museum in Krakow.

A CALL TO VIRTUE

Żółkiewski was not university educated yet he spent his entire life studying and learning. He read a great deal, particularly the works of ancient authors. This had great influence on his perception of the world and his thought processes and ideas. He was particularly fond of historical literature. "You must read history – he wrote to his son. – I read, and know more than a little of the message of history, and in the course of things I am stronger as what saved me was that I knew things from past centuries".

The hetman also turned out to be a gifted writer. He wrote two pieces: *A Call to Virtue* and *The Beginning and Progress of the Moscow War*. The latter piece, in particular, was in the form of a documentary, is an excellent example of the use of the Polish language at the time.

Книжки присвятіли йому одну зі стін в «Отчийому будинку» із вмурованою «маленькою фігуркою», що зображала Жолкевського в обладунках. Пам'ятні речі національного значення, в тому числі й ті, що залишилися після героїв з-під Цецори, під час листопадового повстання (1830-1831 рр.) і після його закінчення вивезено з Пулав до Парижа. В даний час вони знаходяться у Музеї князя Чарторийських у Кракові.

ЗАКЛИК ДО ЧЕНОСТІ

Жолкевський не здобув університетської освіти. Натомість все своє життя займався самоосвітою. Він багато читав, особливо твори античних авторів. Це мало козальний вплив на його сприйняття світу і формування власних поглядів. Особливо Гетьман любив історичну літературу. «Історик обов'язково читай – писав він до сина. – Я й сам не мало з історії знав, і в тому справі я тим самим рятувал себе, що про минулі століття знав».

Гетьман виявився також здібним письменником. З-під його пера вийшли два твори: «Заклик до чечости» і «Початок і розвиток московської війни». Особливо останній твір, що був написаний у формі репортажу, є чудовим прикладом використання тогочасної польської мови.

Fragment herbów królowej Szarloty Zółkiewskiej. 1810 r. 1900. Polesie

Fragment of the decoration of... Szarloty Zółkiewskiej... 1810. Polesie

Fragment герба королевы Шарлотты Золькевской. 1810 г. 1900 г. Пolesie

Andrzej Bohdzicki. Portrait cover of a book... 1822. Polesie

Andrzej Bohdzicki. The cover of a book... 1822. Polesie

Andrzej Bohdzicki. Portrait cover of a book... 1822. Polesie

Tyofil Szembek. A book cover... 1829. Polesie

Tyofil Szembek. A book cover... 1829. Polesie

Tyofil Szembek. A book cover... 1829. Polesie

Samuel Twardowski. A book cover... 1845. Polesie

Samuel Twardowski. A book cover... 1845. Polesie

Samuel Twardowski. A book cover... 1845. Polesie

Samuel Twardowski. A book cover... 1845. Polesie

Samuel Twardowski. A book cover... 1845. Polesie

Samuel Twardowski. A book cover... 1845. Polesie

Tyofila Sobieszka. A portrait... 1845. Polesie

Tyofila Sobieszka. A portrait... 1845. Polesie

Tyofila Sobieszka. A portrait... 1845. Polesie

PAMIĘĆ SARMATÓW

Początek kultu Żółkiewskiego rozpoczął się tuż po jego śmierci. Mocno wybrzmiały słowa Tomasza Zamojskiego na sejmie w 1620 r.: „Hetman powiolen stojący umierać, nie w łóżku, nie w kącie, ale w polu na nogach hetmana umierać powiniem i [Żółkiewski] wykonał to”. Dalej wienieczył: „Będą wielki wołkom powiadać tę chwałę hetmana”. Nie pomylili się. Ukazując się opisy bitwy i szczegóły epichonejskich utworów przedstawiały hetmana jako niesłabnącego rycerza, który oddał swe życie w obronie ojczyzny i wiary. Centrum hetmańskiego kultu była Żółkiew. W niezmiętej komnacie zamkowej, nad łóżkiem wisiał obraz Matki Boskiej Częstochowskiej i lampa oliwna, której wódek używał podczas wypraw. Obok leżały zakrwawiony poręczony hetmański płaszcz, buława, miecz i ozdoby łowicze. Odprawiano specjalne nabożeństwa piątkowe za duszę hetmana i poległych w walce z Turkami i Tatarami oraz w intencji uwolnienia jeńców z niewoli.

MEMORY OF THE SARMATES

The beginning of the cult-like following of Żółkiewski began shortly after his death. The words of Tomasz Zamojski at the Sejm in 1620 resounded strongly: "a hetman powiolen stojący umierać, nie w łóżku, nie w kącie, ale w polu na nogach hetmana forever and ever". He was not mistaken. The appearing descriptions of the battle and a number of atoning works presented the hetman as an unblemished knight who gave his life in defense of his homeland and faith. Żółkiew was the main centre of hetman's following. In the unchanged castle chamber, above the bed, was a picture of Our Lady of Częstochowa and an oil lamp that the leader used during his expeditions. Next to it were the hetman's bloody and hacked cloak, mace, sword and hunting ornaments. Special Friday services were held for the soul of the hetman and those who died in the fight against the Turks and Tatars, and for the release of prisoners from captivity.

ПАМ'ЯТЬ САРМАТІВ

Культ особистості Жюльєвського розпочався одразу після його смерті. Досить нагучо пролунали слова Томаша Замойського на Сeймі в 1620 році: «Гетьман повинен померти не в алькомі, не в паляці, але на полі бою, на ногах гетьмана повинні померти і він [Жюльєвський] так і вчинив». Й далі продовжував: «Із покоління до покоління будуть перемовляти славу гетьману». Він не помилявся. Оубліковані описи битви та низка аподегетичних праць представляли Гетьмана як незламного воїна, який віддав своє життя на захист власної Батьківщини та віри. Центром культу особи гетьмана стала Жюльєва. У незмінній замковій палаті, над алькомом, висіла картина Богородиці Честоховської та масанна лампа, яку використовували мандрюстригували під час своїх військових походів. Поруч також лежали закривавлений і порубаний гетьманський плащ, булава, меч і жовнірські озброєння. Щонятинці відбувалися спеціальні богослужіння за душу гетьмана та загинілих у боротьбі проти турків і татар, а також в інтенції звільнення з неволі всіх полонених.

MŚCIELE

Wyryte na grobowcu słowa „Powstanie kiedys z kości naszych mściciel” stały się mottem hetmańskich prawników. Przyszły król Jan Sobieski wraz z bratem Marciem byli wychowywani w Żółkwi w kaulcie przadziada: „Wprawiali nas z miłości – pisał Sobieski – abyśmy nie byli wzdurkami od przodków swoich, wystawiając nam (...) wielką sławę ich, odważy i ochotę na zaszczyt kościola bożego i ojczyzny, kazał nam zaraz z abessadem tego wiersza przeczytać nagrobku naszego przadziada: *O quam dulcis et decorum est pro patria mori!* (O, jak słodko i chlubnie umierać za ojczyznę)”. Wychowanie to wywarło wpływ na Jana Sobieskiego, który zapisał się w historii zwycięstwami nad Turkami i Tatarami. Zostały one w plastyczny sposób uwiecznione na batalistycznych płótnach wiszących niedługo w Żółkiewskiej kolegiacie.

AVENGER

The words "An avenger will rise someday from our bones" carved on the tomb became the motto of the hetman's great-grandsons. The future King Jan Sobieski and his brother Marek were brought up in Żółkiew in the cult of admiration of their great-grandfather: "We had this since we were young - wrote Sobieski - so that we weren't the degenerates of our ancestry, exposing us (...), great fame their courage and the aim to gain the honor of the church of God and the homeland, bidding us immediately to learn while learning the alphabet this line from the tombstone of our great grandfather: *O quam dulcis et decorum est pro patria mori!* (Oh, how sweet and glorious it is to die for the motherland)". This education influenced Jan Sobieski, who went down in history with victories over the Turks and Tatars. They have been vividly immortalized on battle canvases once hung in the collegiate church in Żółkiew.

ПОМСТА

Викорбані на саркофагу слова «Нехай повстане з кісток наших помста» стали девізом правників Гетьмана, Майбутній король, Он Собеський разом з братом Марком виховувалися в Жюльєві під впливом культу пращадка: «Вони вчили нас з малих років, щоб ми не були вродженіми від прадків своїх, показуючи нам (...) велику славу їх, мужність і готовність захищати честь Церкви Божої і Вітчизни, змушували нас разом з абеткою цього вірша з надгробку нашого пращадка читати: *O quam dulcis et decorum est pro patria mori!* (О, який солодко та достоїнно є смерть в ім'я Вітчизни)». Це виховання вплинуло на Яна Собеського, який увійшов до історії завдяки своїм перемогам над турками і татарами. Вони були яскраво уявлені на полотнах батального жанру й живіше в колегіатській церкві в Жюльєві.

Zółkiewski (prezentacja) Szupskich
kolchoz (Przemysław III, et la Chasse)
Alfred, Albin, historiography of political
struggle in Chassé et Legendre de H. J.
J. Albinowski. Przekład z francuskiego
przez Art. Albinowski. Paryż, wydawnictwo
Gallimard, 1938. 100 s. (seria: Les Cahiers de
la Bibliothèque de la Sorbonne)

Zółkiewski (prezentacja) Szupskich
na King Sigismund III, et la Chasse)
Alfred, Albin, historiography of political
struggle in Chassé et Legendre de H. J.
J. Albinowski. Przekład z francuskiego
przez Art. Albinowski. Paryż, wydawnictwo
Gallimard, 1938. 100 s. (seria: Les Cahiers de
la Bibliothèque de la Sorbonne)

Жолкевський (представлення) Шупських
на «Старці Польщі». Упорядкований
випуск творів Юліана Урсіна Нємцевича.
В. Київ, У. Київський, переклад з
французької мови з редакції
І. Яковича. Київ, Українське видавництво,
1938. 100 с. (серія: «Українська бібліотека»)

Prezentacja (Hetman Stanisław
Zółkiewski) Kolumna Władysława
III w Teatrze Wielkim w Ławercy,
1875, 1876.

Prezentacja (Hetman Stanisław
Zółkiewski) w Kolumnie Władysława
III w Teatrze Wielkim w Ławercy
1875, 1876.

Вистава «Гетьман Станіслав Жолкевський»
Колонни Владислава III в Театрі Великому
в Лаверці, 1875 та 1876 рр.

Prezentacja (Hetman Stanisław
Zółkiewski) w Kolumnie Władysława
III w Teatrze Wielkim w Ławercy,
1875, 1876.

Prezentacja (Hetman Stanisław
Zółkiewski) w Kolumnie Władysława
III w Teatrze Wielkim w Ławercy,
1875, 1876.

Prezentacja (Hetman Stanisław
Zółkiewski) w Kolumnie Władysława
III w Teatrze Wielkim w Ławercy,
1875, 1876.

Prezentacja (Hetman Stanisław
Zółkiewski) w Kolumnie Władysława
III w Teatrze Wielkim w Ławercy,
1875, 1876.

Prezentacja (Hetman Stanisław
Zółkiewski) w Kolumnie Władysława
III w Teatrze Wielkim w Ławercy,
1875, 1876.

Prezentacja (Hetman Stanisław
Zółkiewski) w Kolumnie Władysława
III w Teatrze Wielkim w Ławercy,
1875, 1876.

HETMAN NIEZŁOMNY

W XIX stuleciu postać Zółkiewskiego przypominała o niegdyśszej wielkości i była pretekstem do zamienności dzieł. To symboliczne znaczenie hetmana sprawiło, że Austriacy nakazali usunięcie napisu z grobowca wielkiego hetmana – „Powstanie kiedys z łoski naszych mieści!”
Wyjątkową rolę w kulturowaniu pamięci o hetmanie miał utwór Juliana Ursyna Niemcewicza *Duma o Zółkiewskim*. Pierwotnie interpretowana jako okrzyk wzywający do powstania Stanisławowi Augustowi i Rosji. Po wojnach napoleońskich i utworzeniu Królestwa Polskiego podporządkowanego Rosji utwór zaczął czuć się nieaktualny. W 1816 r. Niemcewicz wydał *Śpiewy historyczne*, do których włączył *Dumę o Zółkiewskim*. Zwycięstwo Zółkiewskiego i hołd carów Szupskich interpretowano jako „odmianę fortuny”. Zwycięstwo niegdyś zostało podporządkowane Rosji, a rolę Szupskiego zajął uwięziony Tadeusz Kościuszko.

THE UNBEATABLE HETMAN

In the nineteenth century, Zółkiewski, as a public figure, was reminiscent of his former greatness and was a warning about the changeability of history. This symbolic meaning of the hetman resulted in the Austrians ordering the removal of the inscription from the tomb of the great hetman – “You shall rise from my bones, avenger”.
Wyjątkową rolę w kulturowaniu pamięci o hetmanie miał utwór Juliana Ursyna Niemcewicza *Duma o Zółkiewskim*. Pierwotnie interpretowana jako okrzyk wzywający do powstania Stanisławowi Augustowi i Rosji. Po wojnach napoleońskich i utworzeniu Królestwa Polskiego podporządkowanego Rosji utwór zaczął czuć się nieaktualny. W 1816 r. Niemcewicz wydał *Śpiewy historyczne*, do których włączył *Dumę o Zółkiewskim*. Zwycięstwo Zółkiewskiego i hołd carów Szupskich interpretowano jako „odmianę fortuny”. Zwycięstwo niegdyś zostało podporządkowane Rosji, a rolę Szupskiego zajął uwięziony Tadeusz Kościuszko.

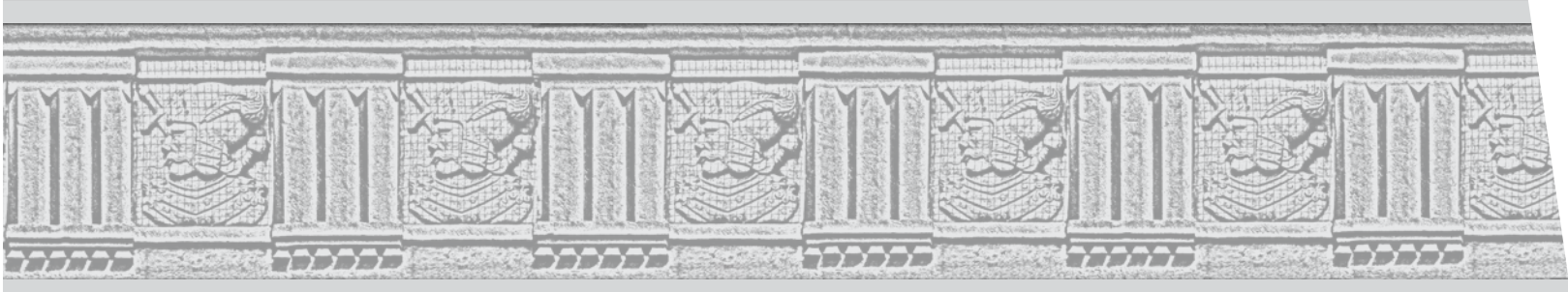
ГЕТЬМАН НЕПОХИТНИЙ

У XIX столітті постать Жолкевського нагадувала про колишню велич і була застереженням про мінливість історії. Більше, символічне значення постаті гетьмана стало причиною того, що австрійці змусили стерти напис з його могили – «Нехай повстане з кісток наших помста».
Вияткову роль у культивуванні пам'яті про гетьмана зіграв твір Юліана Урсіна Нємцевича «Дума про Жолкевського». Спочатку вважалося, що цей твір скерований проти Станіслава Августа і Росії. Після наполеонівських воєн і створення зведеного від Росії Польського королівства твір стали читати на інший лад. У 1816 році Нємцевич видав збірку «Історичні співы», до якої увійшла й «Дума про Жолкевського». Перемога Жолкевського і данина царів Шупських інтерпретувалися як «змiana фортуни». Колишній переможця Польща тепер була узята в полон від Росії, а місце царя Шупських зайняв ув'язнений ТADEUŚ KOSCIUSZKO.

Śpiewy historyczne w okresie zabiorów miały co najmniej 35 wydań i pełniły rolę domowego podręcznika narodowej historii, kształtując historyczne wyobrażenia pokoleń Polaków.
Postać hetmana inspirowała ludzi pióra i piędza. Zauważenie, że przypominało nie tyle hetmańskie triumfy (le jego bohaterstwa śmierć z szablą w ręku. Zapomiano o jego ułomnościach, uwypuklając zalety i dokonania. Dla wielu był czczonym bezkaszczem, obrońcą ojczyzny i wiary, odczytany natomiast świętości męczennikiem, wzorem do naśladowania. W 1939 r. rozpoczęto starania o rozpoczęcie procesu beatyfikacji Zółkiewskiego. Wzuch drugiej wojny światowej przekreślił jednak te plany.

During the partitions, *Historical Songs* had at least 35 editions and served as a home textbook of national history, shaping the historical perceptions of generations of Poles.
The figure of the hetman inspired people of both pen and brush. It is significant that the focus was not so much the hetman's triumphs as his heroic death with sword in hand. His handicaps were forgotten, and his advantages and achievements were emphasized. For many, he was a lawless knight, defender of both motherland and faith, surrounded by a halo of holiness, a martyr, a role model. In 1939, efforts were made to initiate the beatification process of Zółkiewski. However, the outbreak of World War II shattered these plans.

Під час подвій Речі Посполитої збірка «Історичні співы» мала понадівець 35 видань і виконувала роль домашнього підручника національної історії, формуючи історичний світогляд багатьох поколінь поляків.
Постать гетьмана надихала письменників та художників. Прямістю, що забувалися не так гетьманські перемоги, як його героїчна смерть із шаблем в руці. Збувалися про його порок, вони підкреслювали його чесноти і догннення. Для багатьох він був незламним лицарем, захисником Вітчизни й віри, мучеником, стовпцем вірності і святості, зразком для наслідування. У 1939 році розпочато процес beatyfikacji Жолкевського. Однак початок Другої світової війни перекреслила ці плани.

Widok Żółkwi, B. Kniebiak, 1826,
Lwowski Muzeum Historyczne

View of Żółkiew, B. Kniebiak, 1826,
Lwów Historical Museum

Вид Жовкви, Б. Кнебіак, 1826 р.,
Львівський історичний музей

Żółkiew, Wapitarski Ościsł, rzeźbacz,
1875, Muzeum Narodowe w Warszawie

Żółkiew, Wapitarski Ościsł, rzeźbacz,
1875, Muzeum Narodowe w Warszawie

Жовква, Вапитарський Осьціл, ризьбач,
1875 р., Національний музей у Варшаві

Żółkiew w Żółkiew od strony północnej, 1810, rysunek, Polesie

Castle in Żółkiew from the side of the north, ca. 1810, engraving, Polesie

Жовква Жовква з північної сторони, бл. 1810 року, гравюра, Пolesie

Miasto Żółkiewskiego

„Zamoyski chudy był szlachcic, więc i Żółkiewski, a to panami, i to możnymi z hetmanstwa zostali” – pisała Zofia Chodkiewiczowa. Opinia ta pokazuje drogę życiową obydwu hetmanów, którzy samodzielnie wspięli się na wyżyny drabiny społecznej i w podobny sposób zdobywali i zarządzali majątkiem. Centrum „rozległych dóbr” Żółkiewskiego była założona przez niego w 1597 r. Żółkiew (prawa miejskie od 1603). To w idealne miasto miało zapewnić mieszkańcom tak bezpieczeństwo (obwarowania), jak i maksymalny komfort życia. Już w czasach Żółkiewskiego wznieziono zamek i rozpoczęto budowę fary świadcząca o kulturalnych horyzontach właściciela.

Żółkiewski's city

„Zamoyski was a thin nobleman, so was Żółkiewski, they became but lords, and powerful from hetmanhood”, wrote Zofia Chodkiewicz. This opinion shows the life path of both hetmans, who independently climbed to the top of the social ladder and had a similar way of gaining and managing wealth.

The center of Żółkiewski's extensive wealth was founded by him in 1597 – Żółkiew (town rights from 1603). This ideal city, in concept was to provide residents with both security (fortifications) and maximum comfort of life. Already in the times of Żółkiewski, a castle was erected and the construction of the parish church commenced, proving the owner's cultural horizons.

Місто Жовкеського

«Замойський був дворинним неіущим, подібно як і Жовкеський, які вельможами стали гетьманську булаву здобувши», – писала Зofія Ходкевич. Ця думка показує життєвий шлях обох гетьманів, які самостійно піднялися до вищих соціальних проградів, подібним чином здобувачи майно та управляючи власними маєтками.

Жовква як центр великих володінь Жовкеського була заснована у 1597 р. (міське право від 1603 р.). За задумом ідеальне місто мало забезпечувати своїм мешканцям як безпеку (завдяки укріпленням), так і максимальний комфорт життя. Ще за часів Жовкеського зведено замок та розпочато будівництво парафійського храму, що свідчить про культурний кругозір його власника.

Hetman był żarliwym katolikiem, ale cechowała go duża tolerancja. Zezwolił więc na wzniesienie cerkwi dla prawosławnych. Dwie główne nacje zamieszkujące miasto – Polacy i Rusini – mieli żyć „w zgodzie i miłości srodziej, bez żadnej turbacji”. Dozwalał także Rusinom na piastowanie urzędów wójtowskiego i radzieckiego. W nowym mieście bez przeszkód zaczęli się osiedlać także Żydzi, którzy już w 1600 r. otrzymali zgodę Żółkiewskiego na wzniesienie domu modlitwy.

Po Żółkiewskich miasto przeszło w ręce Daniłowiczów, następnie Sobieskich i Radziwiłłów.

The hetman was a devout Catholic, but he was very tolerant. He allowed an Orthodox church to be erected. The two main nationalities inhabiting the city – Poles and Ruthenians – were to live “in harmony and mutual love, without any turmoil”. He also allowed Ruthenians to hold the office of vojt and the soviet. Jews also began to settle in the new town without any problems, and in 1600 they received Żółkiewski's consent to build a house of prayer.

After the Żółkiewski family, the town passed into the hands of the Daniłowicz family, then the Sobieski and Radziwiłł families.

Гетьман був ревним католиком, але відзначав великою терпимістю. Тож він дозволив побудувати церкву для православіків. Дві головні нації, що мешкали в місті – поляки та русини, мали жити «в злагоді та взаємній любові, без будь-якої неуряди». Він також дозволив русинам займвати керівні посади в органах самоврядування. У новоствореному місті безперешкодно селилися євреї, які вже в 1600 р. отримали дозвіл Жовкеського на зведення дому молитви.

Після Жовкеських місто перейшло до роду Даниловичів, потім Собеських та Радзивілів.

Kolegiata w Żółkwi, sfotografowana przez Stanisława Żółkiewskiego, ok. 1618-1619 przez Pawła Szczepińskiego, Ambrosjusza Przybyłkę i Pawła Rzymianina, ok. 1910, Polesie

Collegiate church at Żółkiew, painted by Stanisław Żółkiewski, ca. 1618-1619 by Paolo the Lucky, Ambrosius Simonis and Paolo of Rome, postcard ca. 1910, Polesie

Колегіальний костел в Жовкві, намальований Станіславом Жолкiewським та фотографований у 1618-1619 рр. Павлом Щепильським, Амбросієм Сімонісом і Павлом Римським, поштівка, ок. 1910, Пolesie

Widok rynku w Żółkwi, widoczna kolegiata i Kłobucki Barbakan, ok. 1618, Polesie

Marketplace at Żółkiew, collegiate church and Barbican, postcard ca. 1910, Polesie

Видок ринку в Жовкві з видом на коллегіальний костел та муровану браму, ок. 1618, Пolesie

Widok rynku w Żółkwi, Kłobucki Barbakan, ok. 1618, Polesie

View of the market square in Żółkiew, Kłobucki Barbakan, postcard ca. 1910, Polesie

Жовквія, Ринковий площа, Клобуцький Барбакан, ок. 1618 рр., Пolesie

Kolegiata

Żółkiewska fara, późniejsza kolegiata pw. Królowej Niebios oraz Świętych Wawrzynca, Dionizego i Męczennika Stanisława Biskupa została wzniesiona w latach 1606-1618 przez włoskich architektów: Pawła Szczepińskiego, Ambrosjusza Przybyłkę i Pawła Rzymianina. Była pomysiana jako pomnik chwały rycerstwa polskiego. Dlatego też, prócz typowo sakralnego wyposażenia, świątynię zdobiły dzieła sztuki o charakterze świeckim i batalistycznym. Z zewnątrz, ten charakter podkreślał otaczający świątynię fryz z metopami, w których umieszczono figury świętych Marcina i Jerzego, konnych husarzy, łuczniczków, rannych żołnierzy, elementy uzbrojenia i herb Żółkiewskiego - Lubicz. Program ideowy fryzu, którego narożniki strzegą okazałe figury orłów, nawiązujące do zwycięskiej bitwy pod Kłuszynem, to dzieło samego Stanisława Żółkiewskiego. Wnętrze ozdobiły nagrobki hetmana i jego syna Jana oraz żony Reginy i córki Zofii Daniłowiczowej, z czasem uzupełniane o kolejne nagrobki, epitafia i obrazy związane z właścicielami miasta.

Collegiate

The Żółkiew parish church, later the collegiate church of Queen of Heaven and Saints Lawrence Deacon and Stanisław the Bishop the Martyr was erected in the years 1606-1618 by Italian architects: Paolo the Lucky, Ambrosius Simonis and Paolo of Rome. It was conceived as a monument to the glory of the Polish knighthood. Therefore, in addition to the typical sacred furnishings, the temple was decorated with secular works of art, and those with battle in character. From the outside, this character was emphasized by the frieze with metopes encircling the temple, in which the figures of Saints Martin and George, equestrian hussars, archers, wounded soldiers, elements of armament and the coat of arms of Żółkiewski - Lubicz family, were placed. The frieze, whose corners are guarded by magnificent eagle figures, alluding to the victorious battle of Kłuszyn, is the work of Stanisław Żółkiewski himself. The interior was decorated with the tombstones of the hetman and his son, Jan, as well as his wife Regina and daughter Zofia Daniłowicz, supplemented in time with new tombstones, epitaphs and paintings related to the town's owners.

Колегіата

Жовківський костел, пізніше парафіяльна колегіата Королеви Небес, Святого Лаврентія та Мученика Станіслава Єпископа побудовано у 1606-1618 рр. італійськими архітекторами Павлом Щепильським, Амбросієм Прибыльним та Павлом Римським. Костел був задуманий як пам'ятник на славу польського лицарства. Саме тому, окрім типово сакральних елементів, храм прикрашали твори мистецтва світського і батального характеру. Зовні цей характер підкреслювали фізи, що оздоблювали храм навколо, із зображеннями святих Мартина та Юрія, гусарів, лучників, поранених солдатів, елементів озброєння та родовий герб Жолкiewського-Лубичів. На фризах по кутах храму деорувано фігури орла, що символізує перемогу битви під Клушynem. Це був задум самого Станіслава Жолкiewського. Інтер'єр прикрашали надгробки гетьмана і його сина Яна, а також дружини Регини і дочки Софії Даниловичів. Також з часом храм збагачувався ще надгробками, епітафіями і картинами, що були пов'язані з наступними володарями міста.

Po drugiej wojnie światowej Żółkiew znalazła się w granicach ZSRR. Wspaniała kolegiata została sprowadzona i zamieniona w magazyn. Znajdujące się w niej pamiątki przeszłości i dzieła sztuki rozgrabiono lub zniszczono. Niektóre analizy się w Ławowskiej Narodowej Galerii Sztuki. Długo trwało zanim świątynia została odzyskana przez wiernych. Rozpoczął się proces żmudnej odbudowy, który trwa do dziś. Nie byłby on możliwy bez finansowego i merytorycznego wsparcia Rzeczypospolitej Polskiej. Mimo że nie wszystkie dzieła sztuki powróciły jeszcze na swoje miejsce, to żółkiewski kościół odzyskuje dawny blask.

After the Second World War, Żółkiew became part of the USSR. The wonderful collegiate church was desecrated and turned into a warehouse. The relics of the past and works of art that were there were plundered or destroyed. Some of them are in the Ław National Gallery of Art. A long time passed before the temple was recovered by the faithful. The arduous reconstruction process began and continues to this day. It would not be possible without the financial and substantive support of the Republic of Poland. Although not all works of art have returned to their place, the church in Żółkiew is regaining its former splendor.

Після Другої світової війни Жовквія увійшла до складу СРСР. Розкішний колегіальний храм осередили і перетворили на склад. Історичні реліквії та картини мистецтва, що там зберігалися, викирили або знищили. Деякі з них потрапили до Львівської національної художньої галереї. Минуло чимало часу перш ніж храм повернули вірним. Розпочався процес клопіткої реставрації, який триває й донині. Він не був би можливий без фінансової та ідейної підтримки Республіки Польща. Незважаючи на те, що не всі твори мистецтва повернулися на своє місце, Жовківська колегіата знову відновлює свій колишній блиск.

Prace konserwatorskie fryz baldachu kolegiackiego, Instytut POLONIKA (2018-2019)

Conservation works on the frieze of the collegiate church in Żółkiew, POLONIKA Institute (2018-2019)

Реставрація фриз Жовківського колегіального собору, Інститут «ПОЛОНІКА» (2018-2019)

Polscy konserwatorzy przywracają blask żółkiewskiej fary

Rewindykowana świątynia wymagała natychmiastowego remontu. Najpierw wymieniono więźbę dachową. W pierwszych latach odbudowy swój udział miała Fundacja Kultury Polskiej, Wojsko Polskie, Rada Miasta Krakowa i dawni mieszkańcy Żółkwi. Od 1990 r. rozpoczęły się prace studentów warszawskiej i krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych, pomagając na ratowaniu i konserwacji nagrobków Żółkiewskich, Daniłowiczów i Sobieskich. Zadaniem tym i dalszymi pracami kierował prof. Janusz Smaża z Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Wiele prac wykonano podczas praktyk studenckich oraz dzięki specjalistom pracującym jako wolontariusze.

Polscy konserwatorzy dokonali renowacji i rekonstrukcji nagrobków, epitaforów i płyt wotywnych, ołtarzy, stali i ambony, malowideł ściennych, sztukowej dekoracji sklepień, witraży. Rozpoczęli też prace przy fryzie i kamieniarce na zewnątrz kolegiaty.

Polish conservators restore splendor to the Żółkiew parish church

The reclaimed temple required immediate renovation. First, the roof truss was replaced. In the first years of reconstruction, the Polish Culture Foundation, the Polish Army, the City Council of Krakow and the former inhabitants of Żółkiew contributed. In 1990, the work of students of the Academy of Fine Arts in Warsaw and Krakow joined the works by assisting in the saving and restoration of the tombstones of the Żółkiewski, Daniłowicz and Sobieski families. This task and further works were led by prof. Janusz Smaża from the Academy of Fine Arts in Warsaw. Many projects were completed in conjunction with student internships and thanks to specialists working as volunteers.

Polish conservators renovated and reconstructed tombstones, epitaphs and votive plates, altars, stalls and pulpits, wall paintings, the stucco decoration of vaults, and a stained glass window. They also began work on the frieze and stonework on the outside of the collegiate church.

Польські реставратори повертають блиск Жовківському храму

Храм вимагав негайного ремонту. Спочатку замінено конструкцію даху. У перші роки у відбудові брали участь Фонд польської культури, Польська Армія, Міська рада Кракова та колишні жителі Жовкви. З 1990 року розпочалися праці студентів Варшавської та Краківської Академії образотворчих мистецтв з відновлення та збереження надгробків Жовківських, Даниловичів та Собеських. Виконанням цього завдання і подальшою роботою керував професор з Академії образотворчих мистецтв у Варшаві Януш Смажа. Велику частину робіт виконували студенти під час практик і факульту, які працювали тут на волонтерських засадах.

Польські реставратори відновили і здійснили реконструкцію надгробків, епітафій і обітнних плит, вівтаря, амбони, настінних живописів, sztukowej декорacji склепінь та вітражів. Розпочалися роботи на фризі і кам'яній кладці зовнішнього декору колегіати.

Działania te były możliwe dzięki wsparciu finansowemu, jakiego udzieliło polskie Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego a także Senat RP, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Instytut POLONIKA oraz prywatni darczyńcy. W zalecywanej większości prace prowadzone są przez polskie organizacje rozstrzygające dzięki funduszom programu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą”. Wśród tych organizacji szczególnym zaangażowaniem wykazywały się: Towarzystwo Orleki nad Zabytkami i Fundacja Dziedzictwa Kulturowego.

Prace konserwatorów wewnątrz świątyni dobiegła końca. Trwają jednak rozpoczęte w 2015 r. ratunkowe prace konserwatorskie fryzów oraz innych elementów kamiennych na zewnątrz świątyni prowadzone przez Fundację Dziedzictwa Kulturowego i monitorowane przez Instytut POLONIKA jako instytucję zarządzającą programem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Prace konserwatorskie wykonuje polsko-ukraiński zespół pod kierunkiem Andrzeja Kazberuka i nadzorem prof. Janusza Smaży.

These activities were possible thanks to the financial support provided by the Polish Ministry of Culture and National Heritage, the Senate of the Republic of Poland, the Ministry of Foreign Affairs, the POLONIKA Institute and private donors. The vast majority of works have been carried out by Polish non-government organizations thanks to the funds of the program of the Minister of Culture and National Heritage "Protection of cultural heritage abroad". Among these organizations, the Society for the Protection of Monuments and the Cultural Heritage Foundation were particularly involved.

The work of restorers inside the temple is nearing completion. However, the rescue work on the frieze and other stone elements outside the temple, started in 2015, is being carried out by the Cultural Heritage Foundation and monitored by the POLONIKA Institute as the managing institution of the programme of the Minister of Culture and National Heritage. Conservation works are carried out by a Polish-Ukrainian team led by Andrzej Kazberuk and supervised by prof. Janusz Smaża.

Ці заходи стали можливими завдяки фінансовій підтримці Міністерства культури і національної спадщини Республіки Польща, а також Сенату РП, Міністерства закордонних справ РП, Інституту «ПОЛОНІКА» і приватних благодійників. Переважна більшість робіт виконується польськими неурядовими організаціями завдяки отриманим коштам в рамках програми Міністра культури та національної спадщини РП «Охорона культурної спадщини за кордоном». Серед цих організацій особлими zaangażованими відзначилися «Товариство охорони пам'яток» та «Фонд культурної спадщини».

Роботи по відновленню інтер'єру костелу майже завершені. Проте надалі тривають розпочаті в 2015 році реставраційні роботи по збереженню фризів та інших кам'яних елементів зовнішніх стін храму по записом «Фонд культурної спадщини» під наглядом Інституту «ПОЛОНІКА» – установи, що відповідає за реалізацію програми Міністра культури і національної спадщини РП. Реставраційні роботи виконує польсько-українська група спеціалістів під керівництвом Андрія Казберука та під авторським наглядом проф. Януша Смажи.

ŻÓŁKIEW I KONSERWACJA

ŻÓŁKIEW AND CONSERVATION

ЖОВКВА І РЕСТАВРАЦІЯ

Prace konserwatorskie obrazów z kolegiaty w Żółkwi, obraz sceny bitwy pod Parkanami, obraz sceny bitwy pod Wiedniem, Narodowej Galerii Sztuki, prace wykonane w Polsce w latach 2007-2011.

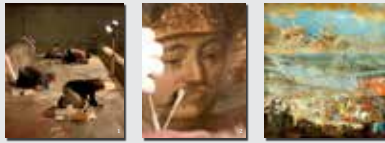
1. Usunięcie promieniastych
2. Usunięcie patologicznych warstw
3. Opracowanie powłoki ochronnej

Conservation works on canvases from the collegiate church in Żółkiew, currently held at the Lviv National Art Gallery, work performed in Poland 2007-2011.

1. Removal of ragged sections
2. Removal of pathological layers
3. Application of picture repair paint

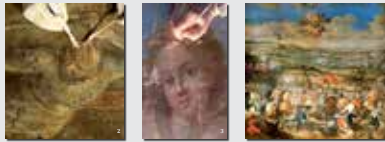
Реставраційні роботи з полотен з колегіати в Жовкві, які в даний час перебувають в Національній галереї мистецтв, виконані в Польщі в 2007-2011 рр.

1. Видалення шкідливих прошарків
2. Видалення патологічного шару
3. Нанесення охоронної фарби

Bitwa pod Parkanami, Marto Altomonte, ok. 1685, Łowickie National Gallery of Art

Bitwa pod Parkanami, Marto Altomonte, ok. 1685, Łowickie National Gallery of Art

Bitwa pod Wiedniem, Marto Altomonte, po 1685 r., Łowickie National Gallery of Art

Bitwa pod Wiedniem, Marto Altomonte, po 1685 r., Łowickie National Gallery of Art

Bitwa pod Wiedniem, Marto Altomonte, po 1685 r., Łowickie National Gallery of Art

Wnętrze kościoła w Żółkwi, Józef Strykowski, 1827, Ukraina, Narodowa Galeria Sztuki

The interior of the church in Żółkiew, Józef Strykowski, 1827, Lviv National Gallery of Art

Wnętrze kościoła w Żółkwi, Józef Strykowski, 1827, Ukraina, Narodowa Galeria Sztuki

The interior of the church in Żółkiew, Józef Strykowski, 1827, Lviv National Gallery of Art

Wnętrze kościoła w Żółkwi, Józef Strykowski, 1827, Ukraina, Narodowa Galeria Sztuki

Kościół w Żółkwi w restauracji

Collegiate church in Żółkiew under

restoration

Nagrobek Tommaso Stobbia, Andrzej Schluter, 1641, kościół parafialny w Żółkwi

Tombstone of Tommaso Stobbia, Andrzej Schluter, 1641, parochial church in Żółkiew

Nagrobek Tommaso Stobbia, Andrzej Schluter, 1641, kościół parafialny w Żółkwi

Obrazy z żółkiewskiej kolegiaty

Wyjątkowym elementem wyposażenia kolegiaty były cztery monumentalne obrazy batalistyczne. By pokazać swoje dokonania, Żółkiewski zielec Szymon Boguszowicz zlecił namalowanie „Bitwy pod Klusynem”. Trzy pozostałe malowidła pokazują zwycięstwa Jana Sobieskiego: „Bitwa pod Chocimem 1673” autorstwa Andrzeja Stecha i Ferdinanda van Kassela, „Bitwa pod Wiedniem” i „Bitwa pod Parkanami” pędzla Martina Altomonte.

Obrazy te wisiały w świątyni do początku lat 70. XX w. Na polecenie Borysa Woźnickiego, dyrektora Łowickiej Narodowej Galerii Sztuki, zostały wywiezione do Oleska, co uchroniło je przed całkowitą destrukcją. „Bitwa pod Wiedniem” była ekspozycyjna na zamku. Dwa płótna zawieszono na ścianach pełniących funkcję muzealnego magazynu dawnego kościoła kapucynów, trzeci zaś zwieszony i amieszczone w skrzyni znajdującej się na zamku. Niestety, nieodpowiednie przechowywanie – zwłaszcza złożenie w skrzyni „Bitwy pod Parkanami” – groziło nieodwracalnym zniszczeniem obrazów.

Dzięki staraniom Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, na mocy porozumienia pomiędzy Zamkiem Królewskim w Warszawie i Łowicką Narodową Galerią Sztuki, dwa płótna przedstawiające zwycięstwa pod Wiedniem i Parkanami zostały przywiezione do Polski. Zespół pod przewodnictwem Pawła Sadleja w latach 2007-2011 przeprowadził ich konserwację. Koszty prac w wysokości 4,48 mln PLN zostały w całości pokryte ze środków polskiego resortu kultury.

Pictures from the collegiate church in Żółkiew

Four monumental battle paintings formed a unique element of the collegiate's furnishings. To illustrate his achievements, Żółkiewski commissioned Szymon Boguszowicz to paint "The Battle of Klushyn". The other three paintings depict the victories of Jan Sobieski: "The Battle of Chocim 1673" by Andrzej Stech and Ferdinand van Kassel, "Battle of Vienna" and "Battle of Parkany" by Martin Altomonte.

These paintings hung in the temple until the early 1970s. At the behest of Borys Woźniński, director of the Lviv National Art Gallery, they were taken to Olesko. This saved them from total destruction. The "Battle of Vienna" was exhibited at the castle. Two canvases were hung on the walls of the former Capuchin church, which served as a museum warehouse, and the third one was rolled up and placed in a chest located in the castle. Unfortunately, inadequate storage – especially when it came to the "Battle of Parkany" and it being stored in a box could have led to the irreversible destruction of the paintings.

Owing to the efforts of the Ministry of Culture and National Heritage, under an agreement between the Royal Castle in Warsaw and the Lviv National Gallery of Art, two canvases depicting the victories at Vienna and Parkany were brought to Poland. The team led by Paweł Sadleja performed their conservation in 2007-2011. The cost of works in the amount of PLN 4.48 million was fully funded by the Polish Ministry of Culture.

Karтины з Жовківської колегіати

Винятковим елементом інт'єру колегіати були чотири монументальні картини батального жанру. Щоб показати свої досягнення, Жовківський доручив Симуону Богущовичу намалювати «Битву під Клушин». Три інші картини показують перемоги Яна Собієського: «Битва під Хочимом 1673 р.» Андрія Стеха і Фердинанда ван Касселя; «Битва під Віднем» і «Битва під Парканами» пензля Мартина Алтомонте.

Ці картини висіли в храмі до початку 70-х років XX ст. За вказівкою Бориса Воźницького, директора Львівської національної галереї мистецтв, вони були перевезені до Олеського замку, що врятувало їх від повного знищення. Картина «Битва під Віднем» стала одним з головних експонатів. Два інших полотна повісили на стінах колишнього костелу капучинів, третій скрутили музейним складом, а третє – згорнувши і помістили у скриню в одному з приміщень замку. На жаль, незалежні умови зберігання, особливо складанні до скрині картини «Битва під Парканами», загрожували цілковитому знищенню полотен.

Завдяки зусиллям Міністерства культури та національної спадщини РП, відповідно до Угоди між Королівським замком у Варшаві та Львівською національною галереєю мистецтв, два полотна, що зображують перемоги під Віднем та під Парканами, були перевезені до Польщі. Група експертів на чолі з Павлом Садлеєм здійснювала їх реставрацію у 2007-2011 роках. Міністерство культури Польщі повністю профінансувало вартість робіт у розмірі 4,48 мільйона злотих.

Ze strony polskiej w realizacji projektu uczestniczyli: Zamek Królewski w Warszawie, Zamek Królewski na Wawelu oraz wydziały konserwacji dzieł sztuki Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie i Krakowie; ze strony ukraińskiej byli specjaliści z Łwowskiej Narodowej Galerii Sztuki. Odnowione obrazy ekspozycyjne w latach 2011-2012 w Warszawie i Wrocławiu, potem powróciły na Ukrainę. Wskutek jednostronnej decyzji strony ukraińskiej płótna nie trafiły na swe historyczne miejsce, czyli do żółkiewskiej kolegiaty, gdzie znajdowały się przez 250 lat. Zawieszono je w niezbyt przestronnych salach zamkowych w Olesku i Złoczowie. Nieodpowiednia ekspozycja, warunki klimatyczne i nieopracowane zamieszczenie spowodowały naprzemiennie, które zagroziły utrzymaniu całości płócien. Niestety, pozostałe dwa obrazy nadal nie są ekspozycyjne w swej naturalnej, historycznej przestrzeni i wciąż czekają na konserwację. Polskie ministerstwo kultury niezmiennie zabiega o powrót wszystkich obrazów do odrestaurowanej kolegiaty w Żółkwi.

Nagrobki Sobieskich

W 2016 roku zakończyły się prace konserwatorskie nagrobków Marka Sobieskiego i Teodili Sobieskiej, autorstwa Andrzeja Schlutera, znajdujące się w kościele poddominikańskim *Conventus Regalis*. Prace wykonał Krzysztof Jarłowski i Bartosz Markowski pod nadzorem prof. Janusza Sznaya.

On the Polish side, the project was implemented by: the Royal Castle in Warsaw, the Wawel Royal Castle and the art conservation departments of the Academies of Fine Arts in Warsaw and Krakow; on the Ukrainian side there were specialists from the Lviv National Gallery of Art.

The restored paintings were exhibited in 2011-2012 in Warsaw and Wrocław, and then returned to Ukraine. As a result of a unilateral agreement of the Ukrainian side, the canvases did not find their way back to their historical place, i.e. the collegiate church in Żółkiew, which had been their home for 250 years. They were hung in cramped castle halls in Olesko and Złoczów. Inadequate exposure, climatic conditions and incorrect hanging have created stresses that endanger the entire canvases. Unfortunately, the remaining two paintings are still not exhibited in their natural, historical space and are still waiting for conservation. The Polish Ministry of Culture is making concerted efforts to return all the paintings to the restored collegiate church in Żółkiew.

Sobieski Tombstones

In 2016, conservation work was completed on the tombstones of Marek Sobieski and Teodila Sobieska, originally sculpted by Andrzej Schluter, and found in the post-Dominican church, *Conventus Regalis*. Works were carried out by Krzysztof Jarłowski and Bartosz Markowski under the guidance of prof. Janusz Sznay.

Z polskiej strony w realizacji projektu braли участь: Королівський Замок у Варшаві, Королівський Замок на Вавелі та факультети реставрації та консервації Академії образотворчого мистецтва у Варшаві та Кракові; з української сторони у проєкті брали участь фахівці Львівської національної галереї мистецтв.

У 2011-2012 роках оновлені картини експонувалися у Варшаві та Wrocław, потім повернулися в Україну. В результаті одностороннього рішення української сторони, полотна не повернулися на своє історичне місце, тобто до колегіатського костелу в Жовкві, де вони перебували протягом 250 років. Їх повісили в невеликих залах Олеського та Золочівського замків. Неодповідна експозиція, кліматичні умови та неправильне кріплення створили напруження, через які утворювана цілісність полотен є під загрозою. На жаль, дві інші картини досі не повернулися на своє історичне місце й надалі чекають реставрації. Міністерство культури Польщі безуспішно звертається про повернення всіх картин у відреставрований колегіатний церкву в Жовкві.

Nagrobki Sobieskich

У 2016 році завершилися реставраційні роботи Андрія Шлутера, які знаходяться у колишньому домініканському костелі «Conventus Regalis». Роботи здійснивали Кшиштоф Юрков і Бартош Марковський під наглядом проф. Януша Сznaya.

